

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie a patopsychologie

Lenka Vršanská
V. ročník – kombinované studium
Obor: Učitelství pro I. stupeň ZŠ

SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DÍTĚTE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Mgr. Michaela Pugnerová, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením

Mgr. Michaely Pugnerové, Ph.D.

K práci jsem použila literatury a pramenů uvedených v seznamu.

V Pardubicích dne:.....

Děkuji Mgr. Michaele Pugnerové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, poskytnutí užitečných informací a cenných rad. Za informace a odborné poznámky děkuji JUDr. Ireně Šťastné, předsedkyni senátu v Pardubicích. Poděkování patří mé rodině za jejich podporu a pomoc nejen při tvorbě diplomové práce, ale po celou dobu studia.

OBSAH

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Syndrom CAN.....	8
1.1 Vysvětlení pojmu CAN	8
1.2 Historie pojmu CAN	9
1.3 Vývoj pojmu CAN	10
1.4 Zvláštní formy CAN.....	10
1.4.1 Systémové týrání (druhotné zneužívání a ponižování)	10
1.4.2 Organizované zneužívání dětí	11
1.4.3 Ústavní zneužívání.....	12
1.4.4 Rituální zneužívání.....	12
1.4.5 Sexuální turismus, skupinové zneužívání	13
1.4.6 Munchausenův syndrom by proxy (v zastoupení)	13
1.4.7 Exhibicionismus	13
1.4.8 Harassment	13
1.4.9 Obtěžování	13
1.4.10 Sexuální útok.....	14
1.4.11 Znásilnění	14
1.4.12 Incest	14
1.4.13 Pedofilní obtěžování.....	14
1.4.14 Sexuální útok s následkem smrti.....	14
2 Postavení dítěte ve společnosti a jeho právní aspekty	15
2.1 Zákony a paragrafy	16
2.2 Organizace zabývající se pomocí	18
3 Rizikové skupiny, rizikovní dospělí, rizikové situace, rizikové děti	28
3.1 Rizikové skupiny	28
3.2 Rizikovní dospělí.....	29
3.3 Rizikové děti.....	30
3.3.1 Oběti v procentech	30
3.3.2 Věk a pohlaví oběti	30
3.4 Rizikové situace	31
4 Diagnostika sexuálně zneužitých dětí	32
4.1 Příznaky a projevy sexuálního zneužívání dětí	32
4.2 Úloha pediatra, tělesné příznaky sexuálního zneužívání.....	35
4.3 Průběh sexuálního zneužívání od prvních příznaků po odhalení	36
4.3.1 Příčiny	38
4.3.2 Syndrom přizpůsobení	39
4.3.3 Odhalení	42
5 Prevence	45
5.1 Primární prevence.....	45
5.2 Sekundární prevence	47
5.3 Terciální prevence	47

6	Školská zařízení	49
6.1	Projevy sexuálně zneužitého dítěte ve škole	49
6.2	Role pedagoga	52
6.3	Krizová intervence, psychoterapie	53
	PRAKTICKÁ ČÁST	57
1	Cíl praktické části	57
2	Použité metody	57
2.1	Rozhovor	57
2.2	Anamnéza	58
2.3	Kazuistiky	60
2.3.1	Kazuistika č. 1	63
2.3.2	Kazuistika č. 2	63
2.3.3	Kazuistika č. 3	66
2.3.4	Kazuistika č. 4	73
2.3.5	Kazuistika č. 5	77
2.3.6	Kazuistika č. 6	82
	ZÁVĚR	83
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	84
	INTERNETOVÉ ZDROJE	86
	SEZNAM PŘÍLOH	87

ÚVOD

Nikdy jsem se o téma sexuálního zneužití dítěte nezajímala dost do hloubky až do doby, kdy jsem se s tímto problémem setkala osobně a to na škole, kde pracuji. Pracovala jsem patnáct let na základní škole jako vychovatelka ve školní družině. A tam jsem i já jednoho dne musela stát tvář v tvář problému sexuálního zneužití dítěte.

Byla to devítiletá dívka, žákyně třetí třídy, která patřila do mého oddělení. První příznaky byly velice nenápadné. Dívka byla tichá, na svůj věk spíše vyvinutá. Pocházela z neúplné rodiny, kde matka fungovala dobře, avšak pouze do doby, než si našla novou známost a podruhé se vdala. Postupně se dívka do sebe ještě více uzavírala. My jsme si však tohoto varovného signálu nepovšimli.

Přišla zima a pobyt venku se stále zkracoval. Aby se děti zahřály, hráli jsme pohybové hry. Při jedné hře začali hoši na dívku pokřikovat, že nemůže běhat, protože je těhotná. Hochům jsem domluvila, ptala se jich, zda vědí, co říkají, a trvala na omluvě. Také dívky jsem se zeptala, zda se něco neděje, ale po její zamítavé odpovědi jsem věc brala za pouhou dětskou nezdvořilost. Tím jsem vše považovala za ukončené.

Druhý den mě však upozornila kolegyně, že měla rozhovor s jednou maminkou, jejíž dcera se kamarádila s dotyčnou dívkou. Maminka jí vyprávěla noční rozhovor se svou dcerou. Dozvěděla se překvapující věci. Během rozhovoru dívka používala slova, která neznala a neuměla ani vysvětlit význam těchto slov. Nedalo jí to, a proto hned ráno informovala kolegyni a ta mě. Po tomto rozhovoru jsme si znovu pozvali dívku a opět se jí nenápadně vyptávali. Dívka už nic netajila a vše nám řekla. Ihned jsme celou věc nahlásili policii a na sociálním odboru.

Začalo vyšetřování, výslechy spolužáků. Dívka nechodila asi týden do školy. Po týdnu se opět zapojila do práce celé třídy. Dětem ve třídě jsme na příkaz pana ředitele neřekli vše, sdělili jsme jim pouze některé informace.

Dál už jen víme, že otčím byl ve vyšetřovací vazbě. Matka dívky se s námi nebavila, ale víme, že vždy stála za výpovědí nevlastního otce dívky. O své dceři řekla, že lže, že nic z toho, co uvedla, není pravda. Dívka se k ničemu nevyjadřovala. Asi po půl roce nás překvapila sdělením, že se tatínek vrací domů.

Všichni žijí v jedné domácnosti. Matka školu informovala, že se manžel sám přihlásil na léčení a ona, že ho bude doprovázet. Policie ani sociální odbor nás o této kauze

neinformovaly. Dívce ani nám nebyla poskytnuta profesionální pomoc. Byla jsem zděšena, co si dítě může doma prožít.

Cílem diplomové práce je seznámit učitele a případné další čtenáře s problematikou sexuálního zneužívání dítěte, přiblížit jim prožitek dítěte a prostředí, ve kterém k tomu dochází.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část se dále dělí do šesti kapitol.

V první kapitole se seznámíme s pojmem CAN, jeho historií, vývojem a zvláštními formami.

Druhá kapitola je zaměřená na postavení dítěte ve společnosti, zákony zabývajícími se jeho ochranou a organizacemi, které pomáhají jak obětem sexuálního zneužití, tak pomocí jejich rodinám.

V kapitole třetí si vysvětlíme pojmy: rizikové skupiny, rizikovní dospělí, rizikové situace a rizikové děti.

Čtvrtá kapitola je věnována diagnostice sexuálně zneužitých dětí, úlohou pediatra, příznaky a průběhu sexuálního zneužití.

V páté kapitole se seznámíme s prevencí. A to s prevencí primární, sekundární a terciární.

Kapitola šestá je zaměřená na školu. Roli učitele, jak rozpoznat sexuálně zneužitě dítě, signály, odhalení a pomoc.

Praktická část je tvořena kasuistikami. Jedná se o kasuistiky dětí, kdy ve všech případech byl porušen § 242 odst.1 tr. zákona. Tedy trestný čin pohlavního zneužívání.

Byly vybrány případy, kdy se jednalo o sexuální zneužití dítěte, ale snaha byla ukázat vždy jiný typ zneužití, jeho odhalení a potrestání. Nejvíce nás, ale zajímala psychická stránka poškozeného dítěte a samozřejmě možná pomoc a náprava.

Věřím, že moje diplomová práce bude přínosná pro všechny, kteří se ve své pedagogické, ale i mimopedagogické profesi setkají s touto problematikou. Měla by být souhrnem základních informací, které by měl člověk pracující s dětmi znát.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Syndrom CAN

1.1 Vysvětlení pojmu CAN

Definice pojmu jsou velmi široké. Jsou to popisy, které zahrnují jakékoliv vědomé či nevědomé aktivity, kterých se dopouští dospělý člověk (rodič, vychovatel nebo jiná osoba) na dítěti a jejichž následkem dochází k poškození zdraví a zdravého vývoje dítěte.

V literatuře převládá anglická terminologie, která zahrnuje pod pojem „zneužívání“ prakticky veškeré formy násilí, agrese či nedostatečnou péči. Dítě je tak poškozováno v řadě oblastí svého života.

V české terminologii jsou úmyslně ponechána tři základní označení.

- týrání, spojené s užitím síly vůči dítěti
- zneužití, u nás spíše pohlavní zneužití, kde mnohdy násilí nemusí hrát roli
- zanedbávání

Proto by česká zkratka měla být TZZ – tj. týrání, zanedbávání, zneužití.

Za týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte je považováno jakékoliv úmyslné, preventabilní, vědomé jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jenž je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jenž poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte nebo způsobuje jeho smrt. (Weis a kolektiv, 2005)

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je obecně označován v anglosaské literatuře jako *Child Abuse and Neglect (CAN)* a odtud je převzatý i do naší terminologie. Je to soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti a v rodině především.

Jde o syndrom se značně různorodými jevy, jak co do příčin, mechanismů, tak co do charakteru, závažnosti i dopadu na život a jeho nejbližšího i vzdáleného prostředí. Nejde jenom o jednostranný akt ze strany jejich původce či pachatele, ale o zvláštní

interakci všech zúčastněných osob, složek a podmínek, v nichž proces probíhá. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

1.2 Historie pojmu CAN

Je třeba brát v úvahu, že se zvyšujícím se chápáním dětství jako specifického vývojového období člověka, s jeho zvláštními potřebami, požadavky i právy, byla též popřena dřívější obecná představa, že s dítětem je možno zacházet podle vůle až svévole dospělých a že každý rodič své dítě miluje, náležitě se o ně stará a sleduje jeho prospěch.

Hlavní pozornost byla z počátku věnována především fyzickému násilí na dětech a jeho důsledkům, stejně tak jako vykořisťování dětí námezdní prací, nedostatečné péči a výživě.

Tak se začíná formovat ve vývoji CAN jeho hlavní obsahová náplň – fyzické týrání. Tímto pojmem je označováno špatné zacházení či nepečování o dítě, později pojmenované jako Syndrom bitého dítěte. (Vaníčková, 2007)

Zde se rozšířil pojem syndromu Child Abuse, čili zneužití dítěte. Ještě předtím bylo rozlišeno další složité poranění dětí od následků úrazů a označili je jako non – accidental injuries (NAI) – tj. neúrazové, úmyslné poškození v rámci krutého zacházení s dítětem.

S poznáváním tělesného týrání dětí se záhy ukázalo, že všechny tyto děti trpí i psychicky a emocionálně. Stávalo se tak zjevným, že je úzce spjato s duševním a citovým týráním a to ve formě aktivní i pasivní.

V aktivní podobě jde především o ponižování, nadávání, výsměch, zesměšňování dítěte. Je možné sem zařadit i nadměrné psychické tresty, šikanu, nucenou izolaci zvláště ve tmě, nahánění strachu až panické hrůzy dítěti, vedoucí též k těžkým duševním škodám nebo až k sebevraždě.

V pasivní podobě pak jde o nedostatečnou stimulaci, zanedbávání základních duševních potřeb i potřeb citových. Poznání tohoto „pasivního“ psychického a emocionálního týrání pak významně prospělo k formulaci druhé části syndromu CAN – tj. zanedbávání dítěte.

Syndrom zanedbávání dětí vede svým způsobem i k poznatkům o tzv. sekundární viktimizaci, což je druhotné poškozování dítěte následným nadbytečným či vynuceným

vyšetřováním pro CAN. Jde v podstatě o nerespektování základních potřeb dítěte, tentokrát již ve zvlášť vyhraněné situaci. (Vaníčková, 2007)

1.3 Vývoj pojmu CAN

Objevit a prokázat sexuální zneužití nebylo vždy snadné, neboť tento jev se vyskytoval ve všech dobách a kulturách, jen citlivost a vnímavost k němu kolísala.

Velmi zjednodušeně můžeme o sexuálním zneužívání říci, že se při něm dospělý sexuálně uspokojuje dítětem nebo dítě zneužívá v oblasti prostituce a pornografie. Mlčenlivost dítěte si pak vynucuje psychickým vydíráním, vyhrožováním, různými odměnami či tresty. Dítě je tímto chováním dospělého tak vyvedeno z míry, že přestože není zpravidla použita hrubá síla, dítě o svém utrpení mlčí, snad proto, že mnohdy reakce okolí jsou vůči němu ještě horší než čin sám. V 80. letech vzniklo třicet srovnávacích studií o psychických a fyzických korelátech CSA. Byly sem řazeny symptomy jako nízká sebeúcta, poruchy spánku, strach, deprese, delikvence, sexuální dysfunkce a zneužívání jiných.

Zatím nejširší definicí je definice Rady Evropy z roku 1992, která považuje sexuální zneužití dítěte za nepřiměřené vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje veškeré druhy sexuálního dotýkání, styku či vykořisťování osobou, které bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoliv, kdo se s dítětem dostal do intimního styku. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

1.4 Zvláštní formy CAN

1.4.1 Systémové týrání (druhotné zneužívání a ponižování)

Zvlášť závažné jsou systémy, které řeší problém dítěte a jeho rodiny automatickým odebíráním z rodiny, aniž by jim byla nejdříve poskytnuta potřebná podpora a pomoc. Dále sem patří špatná či nedostatečná péče v problémových a dysfunkčních rodinách, denních zařízeních, ve školách, v dětských domovech klasického typu.

Dále sem patří celá řada zbytečných, opakovaných, necitlivě prováděných, osobnost dítěte nešetřících a poškozujících vyšetření nejrůznějšími odborníky. Není respektován přístup interdisciplinární, orientovaný především na zájem dítěte a také vhodně koordinovaný.

Systémové týrání či zneužívání se označuje také jako druhotné ubližování. Po prvním traumatu, poranění či poškození dítěte následuje toto druhotné týrání právě těmi, kteří by měli dítě chránit a po útoku či útocích na ně zamezit dalším škodám a prvotní odstranit. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

1.4.2 Organizované zneužívání dětí

Této zvláštní formě zneužívání dětí se věnuje v praxi i teorii stále větší pozornost, zejména od konce osmdesátých let.

Způsobilo to několik závažných skutečností, jako hlubší poznávání nejrůznějších forem sexuálního zneužívání. Dívka se bezprostředně začala týkat dětská prostituce. S dětskou prostitucí se začala rozvíjet i dětská pornografie. Vznikl nový obchod, kde děti figurují jako zboží.

Stále častější se s tímto tématem setkáváme v novinách, televizi, literatuře faktu a praxi. Vypovídají ti, kteří mají na starost ochranu a péči o děti.

Falešné oznámení je takové oznámení, kde je účelově jeden z rodičů, nejčastěji otec, označen při sporu o dítě druhou stranou, opět nejčastěji matkou, babičkou, za pachatele sexuálního zneužití.

Organizované zneužívání dětí lze charakterizovat jako zneužití mnoha pachatelů, kteří se spojují za dosažení tohoto cíle. Jde tedy o situaci, kdy je zde více zneuživatelů a kde je velký časový rozměr zneužívání dětí.

Vyloučí-li se zneužití přímo v rodině, lze pak charakterizovat organizované zneužívání jako aktivity mnoha pachatelů, z nichž někdo nebo všichni nepatří do rodiny oběti.

(Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

1.4.3 Ústavní zneužívání.

Do takového zařízení tito jedinci již cíleně nastupují. Jsou často velmi aktivní, obětaví, vlastní zneužívání provádějí sami, v soukromí. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

1.4.4 Rituální zneužívání

Tento typ zneužívání dětí lze označit za nejpodivnější, projevuje se bizarními, neuvěřitelnými příznaky a rysy. Ty jsou spojeny se zvláštní vírou, magií, satanismem, které mají svoji organizaci, strukturu a řád. Tato společenství vyžadují rituál a v něm mnohdy i oběti, ať fingované, nebo skutečné. Tou se často stává dítě jako nejméně se bránící lidský tvor. Mají někdy až fantastický nádech a jejich věrohodnost je těžko ověřitelná, zvláště pokud ji vypráví samy děti.

Je to takové zacházení s dětmi, které se uskutečňuje v souvislosti s nějakými symboly, které mají náboženskou, magickou či nadpřirozenou charakteristiku a jsou součástí nějakého organizovaného společenství. Vyzývání těchto symbolů nebo provozování takových aktivit, většinou opakovaných, je užíváno též k nahnání strachu dětem. (Tinkelborn, 1988)

Mc Fadyen (1993) však s touto definicí nesouhlasí. Jde o to nepřipustit představu, že rituální zneužívání může být jen skupinový jev, opakovaný v čase a na týchž dětech. Dále nelze nikdy přesně odhadnout, jak bude zneuživatel zacházet s dítětem a jaké to na něm zanechá následky.

Mc Fadyen (1993) dále zdůrazňuje nutnost chápat pole rituální ve dvou rovinách: jednak jako opakované aktivity, mající svůj zvláštní řád a význam. Jednak jako funkční vyjádření oné zvláštní religiozity, v jejímž jménu a pro niž je dítě zneužíváno, až ničeno.

Tak definuje tento autor v souhlase s námi rituální zneužívání jako fyzické, psychické nebo sexuální ubližování dítěti spojené s opakovanými aktivitami, jejichž účelem či smyslem je spojit toto zneužívání s náboženským, magickým nebo nadpřirozeným kontextem.

1.4.5 Sexuální turismus, skupinové zneužívání

V praxi znamená, že cizinci přijíždějí do cizí země již se záměrem vyhledat dítě k tomu, aby se jím sexuálně uspokojili. Dětská pornografie a prostituce se pomalu rozšiřuje i u nás. Vždy se jedná o formu **kontaktní**. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

1.4.6 Munchausenův syndrom by proxy (v zastoupení)

Rodiče vedle úmyslu otrav různými léky si vymýšlejí u dětí nejrůznější příznaky a onemocnění, případně je „vyrábějí“, tj. uměle připravují tak, aby dítě pro ně bylo vyšetřováno a také léčeno.

1.4.7 Exhibicionismus

Jedná se o **bezkontaktní** formu CSA, při níž dospělý ukazuje svoje genitálie okolí, často přednostně dítěti.

Většinou jde o cizí muže, kteří se objeví někde v parku a odhalují se před dětmi. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

1.4.8 Harassment

Je obecně vymezován jako znepokojování, zneklidňování. Dospělý zneklidňuje dítě například slovními výpady, poplácáváním po zadku, tisknutím k sobě apod. Veškeré toto chování má sexuální podtext, přestože dospělý tento motiv opírá. Patří do **dotykové** kategorie.

1.4.9 Obtěžování

Spadá do **dotykové** kategorie. Jedná se sexuální útok, při kterém je dítě dospělým obtěžováno, líbáno, osaháváno na erotogenních zónách, jako jsou prsa, hýždě, genitálie. Je velmi často provázeno slovním obtěžováním (vulgárními slovy, grimasami, gesty apod.). (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

1.4.10 Sexuální útok

Je to **dotyková** forma sexuálního kontaktu dospělého s dítětem, kdy se dospělý, za užití síly a často při obraně oběti, dotýká erotogéních zón dětského těla, mazlí se s ním a poškozuje ho tím, že do něj vniká, např. prstem, jazykem nebo předměty. Může se pokusit o intrafemurální koitus (styk mezi stehna).

1.4.11 Znásilnění

Jedná se **dotykovou** formu sexuálního zneužívání a označuje vynucené vniknutí do vagíny, konečníku či úst dítěte penisem. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

1.4.12 Incest

Obecně je definován jako **kontaktní** sexuální aktivita mezi dvěma osobami, jimž není zákonem dovoleno uzavřít sňatek.

Jedná se sexuální styk mezi:

1. Dítětem a pokrevním rodičem.
2. Dítětem a příbuzným, včetně nevlastního rodiče.
3. Mezi sourozenci.

1.4.13 Pedofilní obtěžování

Jedná se o **kontaktní** formu sexuálního obtěžování prepubertálního dítěte jakýmkoliv dospělým.

1.4.14 Sexuální útok s následkem smrti

Případů, kdy se jedná o sexuálního devianta a kdy dítěti ublíží tak, že je usmrtí, není mnoho, ale vždy to jsou tragické události. I tato forma spadá do kategorie **kontaktních**.

2 Postavení dítěte ve společnosti a jeho právní aspekty

Pod vlivem J.J.Rouseaua, Pestalozziho a dalších přináší 18. století velké poselství o dětech, jejich potřebách. Proto osvícenci a někteří vladaři usilovali o tvorbu různých soustav sociální a zdravotní péče. Vedle válečného utrpení, bídy a zanedbanosti dětí se začínali projevovat také důsledky rozvíjející se průmyslové krize. Největší hrozbou byla dětská práce. Ta však končí díky spolupráci angažovaných profesionálů hlavně ve Velké Británii. Končí vítězně zákazem dětské práce na konci století. Devatenácté století přineslo základy celé řadě medicínských i jiných oborů a podmínky pro jejich rozvoj. Z nich nejvýznamnější byla pediatrie, hygiena a veřejné zdravotnictví, psychologie, pedagogika, právní vědy a jejich aplikace. Ty umožnily koncem století vytvořit nový vědní obor, pedologii, nauku o dítěti. Celé toto století je stoletím boje o úplné uznání právní subjektivity dítěte a dosažení pro ně v podstatě všech práv, která vyplývají pro každou lidskou bytost ze Všeobecné deklarace lidských práv. V ní je zakotvena i povinnost zajistit alespoň uspokojivou péči o jeho zdraví, vzdělání a ochranu před všemi možnými druhy nebezpečí, hlavně však před týráním, zneužíváním, zanedbáváním, vykořisťováním. (Mitlöchner, 2008)

- Prvním mezinárodním dokumentem, týkajícím se právního postavení dítěte ve společnosti byla ženevská Deklarace práv dítěte, kterou přijala Společnost národů v roce 1924. Tato Deklarace uzavřela dlouhý vývoj poznání dítěte a jeho potřeb. Postavila se proti diskriminaci dětí.
- Všechno toto úsilí také vyvrcholilo mimořádnou událostí, když z pomocné organizace UNRRY, snažící se pomoci válkou zasaženým zemím, vznikla na začátku padesátých let polovládní organizace na půdě Organizace spojených národů – Dětský fond spojených národů – UNICEF. Ten převzal veškerou iniciativu v mezinárodní pomoci nejvíce ohroženým dětem.
- Charta práv dítěte – byla přijata roku 1959. Začíná se orientovat i na problém bezprostředního týrání a zneužívání dětí, který krystalizuje do závažného celospolečenského problému. Ovlivnila vedle snah dětských lékařů a psychologů tehdy připravený a v roce 1963 u nás přijatý Zákon o rodině. Zdůraznil význam rodiny pro výchovu a péči o dítě, ale i upravil

některé zákonné normy týkající se vztahu rodičů a dětí, hlavně možnosti náhradní rodinné péče, především osvojení.

- V listopadu 1989 byla přijata Úmluva o právech dítěte Organizací spojených národů. Na rozdíl od dřívějších mezinárodních dokumentů OSN vypracovala k Úmluvě jakousi prováděcí směrnici, Světovou deklaraci a přežití, ochraně a rozvoji dítěte. Byla přijata v září 1990 v New Yorku na Světovém summitu dítěte podpisy hlav mnoha států, které se jej zúčastnily, mezi nimi i prezident Havel. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

2.1 Zákony a paragrafy

Současné zákony zabývajícími se ochranou dítěte. Při odhalení a prokázání sexuálního zneužívání dítěte, lze pachatele soudit podle Trestního zákona České republiky několika paragrafy. Trestní zákon České republiky tak chrání děti a mladistvé před útoky, které rušivě zasahují do sféry sexuálních vztahů a které zejména u trestných činů znásilnění a pohlavního zneužívání zpravidla vykazují vyšší až vysoký stupeň nebezpečnosti pro společnost. (Mitlöhner, 2008)

Základní právní normou, která v současnosti chrání dítě před sexuálním zneužíváním, je:

- Úmluva o právech dítěte, přijatá dne 20. listopadu 1989 v New Yorku. Jménem České a Slovenské federativní republiky byla Úmluva podepsána dne 30. září 1990 a po ratifikaci vstoupila v platnost 2. září 1990. Ochranou před sexuálním zneužíváním dětí se konkrétně zabývá Článek 19. Úmluvě předcházely dva významné dokumenty, Charta práv dítěte z roku 1924 a Konvence o právech dítěte z roku 1959.
- Syndrom CAN - Child Abuse and Neglect - syndrom týraného a zneužívaného dítěte. Byl Radou Evropy definován roku 1992

Paragrafy, podle nichž může být, pachatel souzen, jsou:

§ 217 Ohrožování mravní výchovy dítěte (příloha č.1)

§ 231 Omezování osobní svobody (příloha č.2)

§ 235 Vydírání (příloha č.3)

§ 237 Útisk (příloha č.4)

§ 241 Znásilnění (příloha č.5)

§ 242 Pohlavní zneužívání (příloha č.6)

Jako jiný způsob pohlavního zneužívání se považují výraznější zásahy do integrity poškozených osob bez rozdílu pohlaví a to na prsou, pohlavních orgánech i přes šaty manipulace s pohlavním údem mezi prsty, stehny, do úst, do konečníku, líbání na prsy a pohlavní orgány, zasunování do nich prstů či jiných předmětů. Patří sem také manipulaci s pohlavím pachatele poškozeným. Během těchto praktik nemusí dojít k dosažení pohlavního uspokojení pachatele, ale přesto je skutková podstata trestného činu naplněna.

§ 243 (příloha č.7)

§ 245 Soulož mezi příbuznými (příloha č.8)

Tento paragraf zahrnuje pouze soulož případně pokus o soulož. Ostatní praktiky sexuálního zneužívání jsou hodnoceny jako pohlavní zneužívání podle § 242 popřípadě mravní ohrožení mládeže podle § 217 trestního zákona. (Karešová, 2008)

2.2 Organizace zabývající se pomocí

Linka bezpečí

Je bezplatná telefonická linka krizové pomoci pro děti a mladistvé (do 18 let, studenti do 26 let). Je v provozu 24 hodin denně po celý rok a je dostupná z celé České republiky zdarma jak z pevné linky, tak i z mobilních telefonů. Linka bezpečí ctí zásadu anonymity klienta a tak, pokud klienti sami nechtějí, nemusí sdělovat své osobní údaje.

Posláním Linky bezpečí je poskytovat telefonickou krizovou pomoc a poradenství dětem a mladistvým, kteří se nacházejí v tíživé životní situaci takového rozměru, že ji nemohou nebo neumí zvládnout vlastními silami.

Linka bezpečí pomáhá dětem a dospívajícím řešit těžké životní situace. Slouží především těm, kteří si nevědí rady se svými problémy, cítí se ohroženi, osamělí, zrazení, zmatení a z nejrůznějších důvodů se nechtějí nebo nemohou svěřit někomu ze svého okolí. Přesto však potřebují pochopení, podporu, důvěru a zároveň kvalifikovanou radu a pomoc. Dětem a mladistvým je dáván dostatečný prostor k tomu, aby mohli hovořit s konzultantem o své situaci a dospět společně k nějakému možnému řešení.

Pomoc Linky bezpečí spočívá především v tom, že umožňuje dětem, aby se bez obav někomu svěřily se svými problémy. Aby se mohly poradit, jak se zachovat v určitých životních situacích, které se jim jeví jako složité. Na Lince bezpečí mohou najít podporu, porozumění, radu či se mohou domluvit na zprostředkování konkrétní pomoci. Tu už však dále zajišťují jiné instituce (např. orgány sociálně právní ochrany dítěte, policie, apod.). Je třeba poznamenat, že Linka bezpečí se zabývá telefonickou krizovou intervencí, a proto klienty nikde osobně nezachraňuje, nemá možnost je přechodně ubytovat či někde vyzvedávat.

Jako prioritní pomoc je tedy na Lince bezpečí chápán telefonický rozhovor, který dětem a dospívajícím pomáhá k ventilaci jejich trápení, získání náhledu na jejich situaci a nalezení eventuálního řešení problémů.

Dále poskytuje Linka bezpečí klientům kontakty na různé instituce, které jim mohou pomoci s jejich starostmi.

V neposlední řadě zprostředkovává Linka bezpečí klientům (pokud si to sami přejí) pomoc ze strany příslušných orgánů. (www.linkabezpeci.cz)

O linkách důvěry

Linky důvěry jako pracoviště krizové intervence mají více než čtyřicetiletou tradici a nesmazatelné místo v naší společnosti. V současné době je v České republice téměř čtyřicet linek důvěry, které pracují na stejném principu: nabízejí anonymní telefonický kontakt za účelem rozhovoru o aktuálních problémech neodkladného nebo naléhavého charakteru. Kromě pomoci při zvládání různých krizových stavů poskytují také informace o službách a kontaktech vhodných navazujících zařízení.

Jako všude ve světě, tak i u nás byla linka důvěry koncipována jako instituce, která bude nápomocná v prevenci sebevraždy, depresivních stavů, psychických poruch a nemocí. Postupem času se však linky důvěry začaly vyvíjet a vnitřně proměňovat. Ukázalo se, že prevence sebevražd by sama o sobě nestačila k pomoci lidem, kteří se na ně obracejí.

Největší část klientely linek důvěry tvoří lidé v krizových stavech. Linky důvěry dnes nabízejí širokou psychosociální pomoc a neomezují se přitom jen na úzce chápanou zdravotnickou pomoc při propuknutí choroby.

Mezi zdravím a nemocí je neutrální území „nikoho“. Na tomto území však žije člověk svoji každodennost a v ní prožívá své těžkosti. A lidem prožívajícím potíže i tohoto charakteru jsou připraveni pracovníci linek důvěry pomoci na základě pragmatického pravidla platného v medicíně: lépe je postižením předcházet, než je léčit. Činnost linek důvěry tak představuje jednu z účinných, finančně však nejméně náročných forem prevence.

Charakteristika linek důvěry

Linky důvěry jsou pracoviště poskytujících telefonickou krizovou pomoc. K přednostem této služby patří snadná dostupnost (linku důvěry je možné kontaktovat v okamžiku, kdy je to nejvhodnější - není nutné se objednávat). Předností služeb linek důvěry je jejich anonymita, odborná způsobilost, dobrá dostupnost a provázanost s dalšími službami.

- Většina linek důvěry poskytuje tuto službu v ceně běžného tarifu. Své služby nabízí s využitím pevného nebo mobilního telefonického čísla. Některé linky důvěry umožňují volání zároveň pevné i mobilní číslo. Část linek důvěry poskytuje své služby na bezplatném telefonním čísle (předvolba 800).
- Linky důvěry mohou poskytovat své služby ve vymezeném čase, který je uveden v propagačních materiálech, na www stránkách apod. Pracoviště spolupracující s Českou asociací pracovníků linek důvěry uvádějí prostřednictvím záznamníku v době mimo provozní doby kontakt na pracoviště poskytující nonstop provoz. Mnohá pracoviště linek důvěry poskytují své služby nepřetržitě.
- Lze konstatovat, že značná část linek důvěry zaměřuje svoji činnost v místě svého regionu. Nedílnou součástí činnosti těchto linek důvěry je proto zpracování regionální databáze kontaktů psychosociální sítě (kontakty na právníky, psychology, poradny, azylové domy, krizová centra...). Odborná i laická veřejnost proto využívá možnost získat na linkách důvěry ověřený kontakt na další pracoviště. Faktem zůstává, že se i na tato pracoviště obracují nejenom lidé v daném regionu, ale i z dalších míst v České republice i ze zahraničí. Mimo výše uvedený typ existují linky důvěry s celostátní působností. Jedná se o pracoviště, které svůj charakter práce zaměřují na konkrétní skupinu uživatelů (linky důvěry pro oběti domácího násilí, pro děti, pro seniory, pro nemocné AIDS...).
- S ohledem na rozvoj moderních komunikačních technologií poskytují mnohá pracoviště své služby prostřednictvím internetu. K přednostem této služby patří vysoká míra anonymity a cenová dostupnost (služby tohoto charakteru jsou poskytovány zdarma).

Nadace Naše dítě

Nadace Naše dítě poskytuje pomoc týraným, zneužívaným, handicapovaným, ohroženým a opuštěným dětem, dětem z problémových rodin, dětských domovů, z diagnostických, výchovných a kojeneckých ústavů. Dětem ohroženým, zneužívaným a týraným, mentálně a fyzicky handicapovaným.

Adresa:

Ústavní 91/95, 181 21 Praha 8

tel: 266 727 933

fax: 266 727 911

e-mail: nadace@nasedite.cz

www.nasedite.cz

Právní rady týkající se dítěte.

Linka právní pomoci: 777 800 002

Na tomto čísle obdržíte **každou středu** v době **od 10:00 do 18:00 hod. zdarma** právní radu od zkušených právníků ohledně problému týkajícího se dítěte.

Linka je určena pouze pro telefonické poradenství.

Adresa:

Sdružení Linka bezpečí, Ústavní 91/95, 181 21 Praha 8

tel: 266 727 979

fax: 266 727 976

e-mail: info@linkabezpeci.cz

www.linkabezpeci.cz

NON-STOP Linka bezpečí: 116 111

E-mailová poradna:

- pomoc@linkabezpeci.cz
- chat.linkabezpeci.cz

Okamžitá pomoc:

- www.pomoconline.cz

Linka vzkaz domů:

- 800 111 113
- 724 727 777

Linka pro rodiče:

- 840 111 234

Fond ohrožených dětí

Hlavní činností Fondu ohrožených dětí je **vyhledávání náhradních rodin** pro obtížně umístitelné děti, **vyhledávání a pomoc dětem týraným i jinak sociálně ohroženým**. Zvláštním projektem je **Klokánek** - rodinná péče jako alternativa ústavní výchovy. Fond provozuje **azylové domy** - Střecha pro rodiny s dětmi a mládež bez domova. Dále poskytuje poradenskou a hmotnou pomoc náhradním i potřebným vlastním rodinám s dětmi.

Adresa:

Na Poříčí 6, Praha 1

tel/fax 224 236 655

e-mail: fod@fod.cz

www.fod.cz

Dětské krizové centrum

Hlavním zaměřením Dětského krizového centra je problematika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN). Odborné poradenství a služby v oblasti prevence, diagnostiky a terapie poskytují psychologové, sociální pracovníci a psychoterapeuti.

Adresa:

V Zápolí 1250/21, 141 00 Praha 4 - Michle

e-mail: dkc@дитеkrize.cz, ale není to podmínkou.

E-mail internetové linky důvěry: problem@дитеkrize.cz

www.dkc.cz

NON-STOP telefon Linky důvěry 2 41 48 41 49

Elektra

Elektra je občanské sdružení, které poskytuje odbornou a profesionál pomoc obětem sexuálního zneužití v dětství i v dospělosti, a ženám znásilněným. Nabízí pomoc lidem, kteří se stali obětí sexuálního zneužití v dětství, znásilněným ženám i mužům bez ohledu na jejich životní historii, matkám zneužitých dětí, životním partnerům a příbuzným obětí sexuálního násilí.

Dále centrum pořádá vzdělávací kurzy a přednášky pro pracovníky v oblasti práce s rodinou, pedagogy, zdravotníky, sociální pracovníky, atd.

Adresa:

Michnova 1622, 149 00 Praha 4

tel/fax: +420 272 911 110, 283 872 410

elektra@brailnet.cz

www.centrumelektra.cz

www.zachrannasit.cz

Růžová linka

Růžová linka **pomáhá řešit jakýkoliv problém dítěte**, nabízí tým odborníků profesně připravených v oblasti dětského zdraví, dětské patologie, sociální práce a řešení zátěžových a stresových situací dětí a mladých lidí v rodině, škole a dalších sociálních komunitách a společenstvích.

Adresa:

Česká společnost na ochranu dětí

Ruská 87, 100 00 Praha 10

tel.: 272 736 263

e-mail: mail@ruzovalinka-praha.cz

www.ruzovalinka-praha.cz

telefonická krizová pomoc 272 736 263

Projekt Šance

Projekt Šance je **první preventivním a humanitárním programem pro komerčně sexuálně zneužívané děti a mládež žijící na ulici.**

Adresa:

Projekt ŠANCE

Ve smečkách 28, 110 00 Praha 1

Projekt Šance buduje Dům Šance

Nepomucká 5, 150 00; Praha 5

tel./fax: +420 222 211 797

tel: +420 224 827 370

PŠ-streetcentrum pro klienty

Projekt Šance, o.s.

Ve Smečkách 28, 110 00 Praha 1

info@sance.info

www.sance.info

HORKÁ LINKA – Pomoc v nouzi + 420 602 229 395

NONSTOP – Záznamník + 420 222 211 797

3 Rizikové skupiny, rizikovní dospělí, rizikové situace, rizikové děti

Prvním krokem k uvědomění je, že rizikovní lidé jsou si své rizikovosti vědomi.

Druhým krokem pak je to, že tito rizikovní lidé převedou ono uvědomění ve skutek a jsou ochotni něco pro sebe udělat, na sobě pracovat, své rizikovosti se zbavit.

Třetí krok je věcí společnosti, která jim v tom podá pomocnou ruku. Předpokládá to, že má co nabídnout. (Drtilová, 2007)

3.1 Rizikové skupiny

Nejvíce ohroženou skupinou jsou děti z dysfunkčních nebo disharmonických, rodin, které citově a psychicky strádají. Za to jsou ochotny tvrdě zaplatit, dokonce i uspokojováním sexuálních potřeb dospělého. Děti pochopí, že ukojením touhy dospělého od něj mohou získat materiální výhody a někdy až výjimečné postavení. Tento pocit si většinou ponosou po celý život.

Další rizikovou skupinou jsou děti s duševním, fyzickým nebo kombinovaným postižením. Děti mentálně retardované často mají chování a sexuální touhy, které mohou v jiné osobě, vyvolat touhu po sexuálním uspokojení. Postižení navíc neumožňuje dětem účinně se bránit, což ještě více brání odhalení sexuálního zneužití.

Dívky z rodin, kde matka není fyzicky přítomna nebo na dítě dostatečně nedohlíží, i zde nalézají otcové předmět své sexuální touhy a svého sexuálního uspokojení.

(Vaničková, 2007)

Toto jsou jen některé ohrožené skupiny dětí, nesmíme však zapomínat i na tzv. děti z nerizikových skupin. Zde se však takováto činnost dokazuje mnohem hůř, protože se těmto dětem nedůvěřuje a jejich výpovědi se zpochybňují.

3.2 Riziková dospělí

Do této skupiny patří nejen vychovatelé dítěte, ale i ostatní osoby, které přicházejí do styku s dítětem ať již v rodině nebo mimo ni. Jedná se o širší okruh příbuzných dítěte, rodinných přátel, známých, ale také učitelů, vedoucích různých kroužků. Ve většině případů se jedná o muže.

Jsou to muži:

- Trpící sexuálními úchytkami (sexuální devianti).
- Sexuálně hyperaktivní.
- Alkoholici, toxikomani.
- Staršího věku, kde ochabuje korová kontrola chování. Některé případy demence nebo jiných poruch či onemocnění omezují kontrolu pudového jednání.

Pachatelé sexuálního zneužívání dětí jsou většinou muži. Je však třeba myslet i na případy, kdy dítě obtěžuje žena. Většinou se jedná o lidi z rodiny nebo o lidi, které dítě zná ze svého okolí. Většinou jde o lidi nenápadné, s tzv. dobrým vztahem k dětem. Pochází ze všech sociálních vrstev a mohou mít i vysokoškolské vzdělání.

Pro názornost je uvedena statistika, kterou sestavilo Dětské krizové centrum. Data se týkají roku 1994 a prvních dvou měsíců 1995., Poskytuje obrázek o typové skladbě pachatelů sexuálního zneužívání na dětech.

(Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

Pachatel	Počet případů	%
vlastní rodič	22	47,8
vlastní i nevlastní sourozenci	3	6,5
nevlastní rodič nebo druh	6	13,0
příbuzný	1	2,17
známý člověk	11	24,0
cizí osoba	3	6,5

3.3 Rizikové děti

3.3.1 Oběti v procentech

V převážné většině sexuálního násilí jsou předmětem dívky, ale ani chlapci nejsou sexuálního zneužití ušetřeni. Ze studie, která proběhla v letech 1997 a 1998 v České republice a která vycházela z výpovědí náhodně vybraných dospělých žen i mužů, kteří tvořili vzorek dospělé populace ve věku od 18 do 54 let, vyplývá, že dívky byly svými příbuznými sexuálně zneužity v 36%, chlapci v 27 % případech. Počet oznámených případů neodpovídá skutečnosti (předpokládá se, že počet skutečných případů je mnohonásobně vyšší). Můžeme očekávat, že vlivem médií (televize, rozhlasu) a stále se zlepšující a rozvíjející sexuální výchovy ve školách stoupne i počet nahlášených, ale hlavně vyšetřených případů sexuálního zneužití. (Vaníčková, Provazník, Hadj-Mousová, Spilková, 1999)

3.3.2 Věk a pohlaví oběti

K sexuálnímu zneužití v rodině nebo mezi blízkými příbuznými dochází častěji a také mnohem dříve, než při napadení mimo a domov. Nejčastějším věkem oběti sexuálního násilí je předškolní a mladší školní věk. Je prokázáno, že v průměru bývají chlapci poprvé sexuálně zneužiti ještě dříve než děvčata. Uvádí se, že je to někdy mezi druhým a třetím rokem jejich života. Průměrná doba, kdy začíná sexuální zneužívání dívky, se pohybuje mezi třemi až osmi lety jejího věku.

Je však prokázáno, že častěji jsou sexuálně zneužívané dívky. Chlapci jsou převážně zneužíváni homosexuálně. Pohlaví nerozhoduje u nejmladších dětí. Předškolní, mladší školní a starší školní věk je zastoupen nejvíce dívkami, které jsou:

- výrazně ženských tvarů, jemné, kypré
- koketní, mazlivé, se „svádí“ ženským chováním.

3.4 Rizikové situace

- stísněný životní prostor rodiny
- „příležitosti“ – nemoc dítěte a péče o ně, vyžaduje intenzivní tělesný kontakt
- „cizí“ muži žijící v rodině, návštěvníci, přátelé, u nichž se nemohlo vytvořit sexuální tabu, jaké se zpravidla vytváří u vlastních rodičů a sourozenců dítěte – z tohoto hlediska jsou náročné rizikové situace i pěstouni, vychovatelé v dětských domovech a jiných dětských zařízeních, ošetřovatelé v nemocnicích, ozdravovnách apod.
- alkoholová, drogová intoxikace
- celkově „uvolněná“ sexualita v rodině (Drtilová, 2007)

4 Diagnostika sexuálně zneužitých dětí

4.1 Příznaky a projevy sexuálního zneužívání dětí

Sexuální zneužívání představuje téměř vždy extrémní psychickou zátěž napadeného dítěte. Pokud je dětem při sexuálním zneužívání pod nejrůznějšími hrozbami zakázáno pachatele prozradit a je jim přikázáno udržet „společné tajemství“, umí i velmi malé děti o věci mlčet a své tajemství nevyzradit. Stane se, že se dítě dostane do situací, kdy různými způsoby ať již hrou, kresbou nebo nevšedními otázkami nechtěně naznačí, co se s ním děje. Pokud je v okolí pedagog, který se o daný problém zajímá a problematika sexuálního zneužívání mu není cizí, může se sexuálnímu zneužívání velmi brzy zabránit, a tím i snížit negativní následky v psychice a dalším životě dítěte.

Je známo, že matky pro dítě při sexuálním zneužívání neznamenaají vždy pomoc, ochranu a bezpečí. I ostatní rodinní příslušníci většinou takovou hrůznost přehlížejí nebo raději předstírají, že se nic závažného nestalo, že je vše v pořádku, dítě si pouze vymýšlí, popřípadě opakuje něco, co slyšelo v televizi nebo od spolužáků. Děti si přejí, aby vše skončilo co nejdříve, ale většinou nevědí, jak mají postupovat. Chování jejich rodičů se jim nelíbí, ale jsou přesvědčeni, že je správné a je tomu tak v každé jiné rodině. Tyto děti potřebují včasnou pomoc, ale bojí se o ni požádat. V tuto chvíli se obrací o pomoc na učitele nebo vychovatele. Ti mohou rozpoznat a dobře vedeným rozhovorem zjistit, co se v rodině dítěte odehrává. Včasným zásahem mohou dítěti velmi pomoci. K oznámení ve škole však dochází jen velmi málo. (Elliottová, 1995)

Jsou rozlišovány příznaky tělesné a duševní. Ne všechny fyzické příznaky se dají rozpoznat ihned. Může je rozpoznat i nezkušený, ale informovaný člověk. Není hned jisté, že je dítě sexuálně zneužíváno, ale poukazují na fakt, že s dítětem se něco děje. (fyzické násilí nebo jiné formy týrání, zneužívání a zanedbávání).

Nejčastější fyzické příznaky jsou:

- fisury (oděry)
- bolest v krku
- hematomy (modřiny)
- bolesti břicha, respektive podbřišku

- bolestivost při chůzi nebo sezení v oblasti anální či genitální
- psychosomatické obtíže (bolesti žaludku nebo hlavy)

Tělesné následky sexuálního zneužití se ve většině případů brzy zahojí. O to horší jsou následky psychické. Ty mohou mít velice závažný průběh a mohou negativně ovlivnit celý život člověka a projevit se i po letech v úplně jiných podobách, jako psychické nebo i tělesné potíže. (Drtilová, 2007)

- lítostivost, plačtivost
- obranné reakce
- smutek, apatie, deprese
- vztek, hněv, agrese
- útěky z domova, záškoláctví
- sociální izolace, stranění se kamarádů
- neochota a rozladěnost nad návratem domů
- delikvence chování
- zhoršený školní prospěch
- poruchy spánku a tělesné obtíže
- užívání drog

Je důležité znát tyto varovné signály, zejména pro ty, kteří přichází do pravidelného kontaktu s dětmi. Díky těmto znalostem je možné včas rozpoznat ohrožení dítěte a nabídnout mu pomoc a ochranu. Díky tomu se zmenší následky sexuálního zneužití.

Prožité psychické trauma má krátkodobé, ale i dlouhodobé následky. Mezi nejvýraznější krátkodobé příznaky patří strach, úzkost, pocity viny a hanby, deprese a nízká sebeúcta. Takovéto dítě přestává důvěřovat dospělým, jsou nápadné změny v chování, zhoršení prospěchu ve škole. Ze somatických obtíží jsou to bolesti hlavy, břicha, enuréza, poruchy spánku, příjmu potravy a regresivní chování (cucání

palce, spaní s hračkou). Nejnápadnější však je nepřiměřené sexuální chování, sebepoškozující a sebevražedné jednání.

Mezi dlouhodobé účinky sexuálního zneužívání patří již k výše vyjmenovaným příznakům dissociativní porucha chování.

Musíme si uvědomit, že mohou být zneužívány děti v každém věku, přitom nejvíce ohroženy jsou děti do 8 let. Je nutné uvědomit si, že malé děti nevědí, jak by se mohly proti zneužití bránit, většinou ani netuší, že se s nimi děje něco špatného.

(Zvěřina, 1994)

Převážná většina případů je hlášena telefonicky na „horkou linku“. Prvořadým úkolem zaměstnanců je zajistit bezpečnost dítěte, aby se sexuální útok nemohl opakovat. Je důležitý kontakt s postiženým dítětem a jeho rodinou. Každý odborník má své nezastupitelné místo v postupné diagnostice a následné terapii.

Podrobná sociální anamnéza, objektivní pediatrický nález současného zdravotního a psychického stavu dítěte, obsah výpovědi, osobnost dítěte a jeho intelekt spolu s gynekologickým vyšetřením, které zjišťuje rozsah poškození v oblasti genitálu a konečníku spolu s nezbytnými laboratorními vyšetřeními na sexuálně přenosné choroby, tvoří základ, ze kterého vycházíme při stanovení diagnózy a na jejímž základě volíme terapii dítěte a pomoc rodině, včetně dlouhodobé rodinné psychoterapie a socioterapie. (Zvěřina, 1994)

Psycholog má za úkol zjistit, co se vlastně dítěti stalo. Rozhovor je zaznamenán na **videozáznam**, který je později analyzován z hlediska obsahového (neverbální projevy – chování, mimika, gesta). Pro dítě má videozáznam tu výhodu, že je ušetřeno opakovaných výpovědí. Videozáznam je i jakousi kontrolou toho, zda dítěti nebyly kladeny sugestivní otázky nebo takové, kterým by dítě nerozumělo.

Mezi psychologické metody, které nám pomáhají „zmapovat“ situaci sexuálního zneužití, patří mimo jiné metody demonstrace s **anatomickými panenkami**. Zvláště u malých dětí, které mají omezený slovník a nejsou schopny vyjádřit, co s nimi pachatel dělal, jsou anatomické panenky nezbytnou metodou. Někdy používáme anatomické panenky i u velkých dětí, abychom jim pomohli překonat stud a úzkost.

Stejně uvolnění a „rozpovídání“ jako u anatomických panenek pozorujeme u dítěte zvláště nad **kresbou rodiny**. Dovíme se o citovém a vztahovém klimatu rodiny, ukáže se jak široce či úzce dítě chápe rodinu. Zajímavé je, že sexuálně zneužitě dítě velmi často kreslí lidskou postavu nahou se sekundárními pohlavními znaky.

Pokud u dítěte nepozorujeme v chování prvky sexuálního chování, neznamená to, že by dítě nebylo sexuálně zneužito. Postupujeme pomalu, pečlivě a nesugestivně a z malých kousků informací si sestavujeme celkový obraz o tom, co se skutečně stalo. Svoji roli hraje schopnost dítěte poskytnout přesné informace o pachateli, o způsobu sexuálního zneužití, o jeho trvání v čase a jeho četnosti. (Drtilová, 2007)

4.2 Úloha pediatra, tělesné příznaky sexuálního zneužívání

Úloha pediatra při hodnocení syndromu CAN spočívá v podrobné anamnéze, kdy je nutné zjistit rizikové faktory v rodině i u dítěte, v pečlivém fyzikálním vyšetření a detailním popisu nálezu. Lékařské vyšetření je součástí celkového hodnocení spolu se sociálním šetřením, eventuálně odborným nálezem psychiatra, neurologa, dětského gynekologa či jiných specialistů. Dojde-li k ohlášení případu, následuje též policejní poslech.

Lékař by měl zvolit vyšetřování v přátelském prostředí, zbytečně neopakovat bolestivá vyšetření, při pátrání po údajích se zbytečně znovu a znovu nevracet k líčení traumatizujících zážitků.

Zvláště pečlivé vedení dokumentace je zde nezbytné. Musí být podrobně popsány metody, které byly použity při vyšetření.

Důležité je všimnout si chování dítěte v průběhu vyšetření, jeho sociálních dovedností, úrovně slovní zásoby. Některé dítě je odmítavé, jiné se chce hned mazlit, s každým navazuje kontakt, což bývá známkou deprivace. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

Pediatr si všimá si zranění, podrobně vyšetří genitál a konečník postiženého dítěte, přičemž je také důležité vyšetření sourozenců a ostatních dětí, které byly v kontaktu s pachatelem. Při vyprávění rodičů je třeba sledovat, udávají-li náhlé změny v chování dítěte, bolesti břicha, časté bolesti v krku. Při podezření na sexuální styk nechá vyšetřit děvčata na oddělení dětské gynekologie, případně je odesílá na vyšetření, kde se určí pohlavně přenosné choroby, na test na prokázání těhotenství. K soudnímu řízení je nutné vyšetření na přítomnost spermatu, slin nebo jiných tělních tekutin.

Ke komplexnímu vyšetření řadíme, kromě výše uvedeného odběru materiálu na zjištění přenosných chorob, též mikrobiální obraz poševní, kultivací je vyšetřena moč. Při krvácení se musí vyloučit předčasná puberta. V tom případě jsou nutné další

laboratorní odběry. Musí se vyloučit zranění při nehodě, poškození při masturbaci. (Zvěřina, 1994)

Tělesné příznaky odhalitelné lékařem:

- výtok, pohlavně přenosné choroby (gonorea, herpes, syphilis, trichomonas, chlamydie, bradavice na genitálu, AIDS)
- bolestivost při močení, defekace, zácpa, obtíže s vyprazdňováním
- u hochů drobné trhlínky na předkožce, bolestivost, zarudnutí
- psychosomatické obtíže (bolesti žaludku, hlavy)
- nepříjemné pocity anebo dráždění genitální či anální oblasti, možné je dokonce i poranění (otok, krvácení, rozšířené žíly, nesprávně nazývané hemeroidy, může být přítomen prolaps, výhřez, bolestivost, exkoriace).
- krvácení, které by se mohlo považovat za předčasnou menstruaci, zejména nejsou-li patrné známky pubertálního vývoje.
- obtíže při chůzi, sezení pro bolest v oblasti anální či genitální

(Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

4.3 Průběh sexuálního zneužívání od prvních příznaků po odhalení

Pokud dojde k sexuálnímu zneužití v rodině je to pro malé dítě ten nejhorší a nejotřesnější zážitek v jeho životě. Dítě to chápe jako zradu důvěry a otevřenosti mezi ním a rodiči. Obdobné následky má zneužití i mimo rodinu. Toto jednání mívá katastrofické důsledky pro citový život dítěte, projevující se mnohdy trvalými citovými problémy. Sexuálně zneužívané děti jsou naprosto v moci pachatele, který je nějakým způsobem ovládá a ohrožuje. Navíc neznají způsob, jak z této situace uniknout, kam anebo ke komu se uchýlit, kde hledat bezpečí a ochranu. Nevinnost – podstata dětství je tímto činem naprosto zdevastována. K prvnímu sexuálnímu obtěžování dochází již v předškolním věku dítěte. Je známo, že chlapci jsou sexuálně zneužíváni ještě dříve než dívky. V předškolním věku se dítě neumí odpovídajícím způsobem bránit vzniklé situaci. Nerozumí tomu, co právě prožívá, nechápe jednání dospělých,

ale přesto začne brát jejich jednání jako samozřejmé. Vůbec je nenapadnou pochyby o tom, že to, co s ním dospělí dělají, je v pořádku. Na počátku realizace sexuálního vztahu s dítětem si agresor vytváří přístup do jeho soukromého života. Vstup do tohoto života je v počátcích zpravidla pomalý a velmi nenápadný. Nic nenasvědčuje tomu, že se jedná o cílené jednání. Začíná obvykle asistencí při mytí ve vaně, „kamarádkou“ domluvou spojenou s podivením, aby se dítě během převlékání spodního prádla nebo vykonávání potřeb „nestyděllo“. Dospělý se před dítětem, pod záminkou otevřenosti a sexuální osvěty postupně odhaluje, dotýká se dítěte a nutí je, aby se dotýkalo jeho. Postupně tak dochází k úplnému odbourání společenských hranic mezi soukromým a společným prostorem, což mívá obvykle důsledky v promiskuitním chování v dospívání. Dítě nemá přirozený ostych a zábrany.

Velmi často je sexuální kontakt dospělého s dítětem prezentován jako neškodná hra, která začíná vizuální stimulací, přechází ve vzájemné dotýkání se a hraní si s pohlavními orgány a směřuje až k masturbaci. Pachatel masturbuje a přitom pobízí dítě, aby toto chování napodobovalo. Dochází ke vzájemnému dotýkání, mazlení a poté hlazení celého těla. Toto se postupně zaměřuje na erotogenní zóny - prsa, hýždě, genitálie, podbřišek a vnitřní strany stehen u dítěte. V těchto okamžicích si dítě stále myslí, že jde o příjemnou hru nebo mazlení. Vzájemné osahávání na nejrůznějších místech těla může být doplněno líbáním. V rámci sexuální výchovy a zasvěcení později přichází na řadu i francouzské líbání, při kterém dospělý „učí“ dítě používat jazyk.

Období, kdy dítě zneužívání vnímá jako hru s dospělým, může trvat poměrně dlouhou dobu. Po určité době přestane „hra“ pachatele uspokojovat. Začíná se zaměřovat na penetraci dítěte. Ta má podobu buď orálního sexu (dítě vystupuje pasivně jako příjemce nebo aktivně jako poskytovatel) nebo pronikání prsty nebo nejrůznějšími předměty do análního a posléze i genitálního otvoru dítěte. Posléze přestává pachateli stačit i takováto stimulace. Vrcholem sexuálního zneužívání je (v případě dívky jako oběti) vaginální penetrace penisem pachatele. Toto se následně opakuje do té doby, než se jednání pachatele prozradí nebo do doby, kdy dívka dospěje. Pokud se pachateli nepodaří realizovat styk, může provádět ještě jeden způsob sexuálního uspokojování, který pachatel používá jako náhradu vaginálního koitu. Jde o tření penisu o genito-rektální oblast těla dítěte. Dojde-li po tomto „styku“ k vyzrazení celé záležitosti, případné lékařské vyšetření vaginální penetraci nepotvrdí, je výpověď dítěte považována za nepravdivou. (Weiss a kolektiv, 2005)

Přesný průběh případů sexuálního zneužívání se nedá nikdy úplně přesně popsat. Scénář však bývá velmi podobný. Původně bezkontaktní sexuální zneužívání vydávaná dítěti za hru postupně přechází na kontaktní. Zde již pachatel začíná přidávat zastrašování oběti. Konečná fáze, kdy již pachatel nekontroluje své narůstající sexuální potřeby, které jsou stále naléhavější, je završena penetrací dítěte. Celý tento proces trvá po relativně dlouhou dobu.

4.3.1 Příčiny

Nejčastější psychologické příčiny spočívají ve snaze uspokojit nejrůznější nutkání, frustrace, až vysloveně psychopatické sklony pachatelů.

Příčiny sexuálního zneužívání bývají různé, spouštěcí podněty rozmanité. Mezi nejčastější patří nízká frekvence sexuálních styků nebo dokonce dlouhodobá sexuální abstinence v důsledku manželských neshod. Příčinou může být nemoc manželky nebo její časté pobyty mimo domov z jiných důvodů (služební cesty, noční směny, lázně) apod. Neschopnost nebo nechuť muže nalézt si odpovídající protějšek svých sexuálních potřeb je další velmi častou příčinou. Další příčinou je touha zažít něco nového, vzrušujícího, jiného, prožít v realitě své tajné sny, něco společensky odsuzovaného a zakazovaného. Společným jmenovatelem je často touha po změně. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995) Někteří pachatelé mohou provést takový čin pouze jednou. Pak s tím přestanou, protože si uvědomí, že překračují zákon. Jiní v tom mohou najít zalíbení a pak pokračují v tomto jednání tak dlouhou dobu, až se takovýto způsob sexuálního života pro ně stane jediným možným. Dostane se do stádia, kdy ho uspokojuje již jen tento způsob sexuálních aktivit a on již nemůže přestat. Toto má pak nejhorší následky pro napadané dítě. To je agresorem téměř vždy psychicky zastrašováno, je mu neustále připomínána nutnost zachování společného tajemství. Dítě je psychicky týráno a po celou dobu tak drženo v nejistotě, co by se hrozného mohlo stát, kdyby se tajemství prozradilo. Existují zajímavé studie o přenosu takového špatného zacházení s dítětem z jedné generace na druhou. Týrané dítě se často stává týrajícím rodičem. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995) Mezi další možné příčiny patří sexuální deviace, (sexuální úchylky), jejichž příčiny leží v duševní oblasti. Nejčastější sexuální deviace jsou pedofilie homosexuální, heterosexuální

nebo bisexuální, sadismus, masochismus, exhibicionismus, voyeurismus a transvestismus. (Fleischhauer- Hardt, 1990).

Nesmíme však zapomenout na otázky transkulturní a dějinné (místo a čas). Připomenout si musíme stále diskutovanou problematiku poškozování vnějších genitálů (chlapecká obřízka předkožky u židů, obřezávání dívek u muslimů i jinde, v obou případech hovoříme o rituálním poškozování). (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

4.3.2 Syndrom přizpůsobení

Mnoho odborníků se nezabývalo pouze samotným aktem sexuálního zneužívání, zajímalo je také, co se s dítětem stane, když své tajemství někomu svěří a případ se začne vyšetřovat. Bylo až zarážející, jak mnohé děti, které uvedly, že byly zneužity, svá rozhodnutí po čase odvolávaly.

C. R. Summit (1983) tento jev nazval syndromem dětského přizpůsobení pohlavního zneužití a upozornil na to, že děti se v případě odhalení CSA setkávají s druhotným zneužíváním a zraňováním. Konfrontace prožitku s realitou vychází v neprospěch dítěte. Dítěti se nevěří, dospělí jsou proti němu, odmítají jeho tvrzení a dítě je tak zbaveno jakékoliv naděje na důvěryhodnost. Většina zneužívaných dětí začne být zneužívána před 8. rokem života. Je-li dospělý považován za důvěryhodného, dítěti se nevěří a dává se mu vina.

Syndrom přizpůsobení pohlavnímu zneužívání zahrnuje 5 fází:

1. Fáze - utajování

Zneužije-li dospělý poprvé má pocit zodpovědnosti a bojí se prozrazení svého činu. Nutí oběť různými způsoby k mlčenlivosti. Malé děti zvládnou udržet tajemství častokrát po celé dětství. Stává se, že je nevyzradí ani v dospělém věku. Nejpoužívanější prostředek k donucení uchování tajemství je vyhrožování rozpadem rodiny. Pachatel barvitě vylíčí následky vyzrazení, kdy všichni budou nešťastní. Tím dochází k přenosu odpovědnosti za soudržnost rodiny na dítě, což dítě cítí jako obrovskou zodpovědnost a proto nic nevyzradí.

Zachování tajemství dítětem je založeno na vytvoření závislosti mezi dospělým a dítětem. Dospělý při tom donutí dítě k mlčenlivosti. Dítě sexuální zneužívání tají, protože se bojí fyzického násilí (např.: „Zabiju tě, zbiju tě,...“), psychologického nátlaku nebo vydírání (např.: „Jestli to někomu řekneš, nebudu tě mít rád, matka tě bude nenávidět, zabiju se, pošlou tě pryč, rozbiješ rodinu,...“), má pocity zodpovědnosti a viny, připadá mu, že se nemůže bránit.

Žádné dítě není připraveno na možnost obtěžování, navíc je na obtěžujícím většinou závislé. Ten, kdo dítě obtěžuje, dítě většinou psychicky „zpracovává“. (např.: „Toto je naše tajemství, nikdo by tomu nerozuměl.“ „Neříkej to mamce, jinak tě nebudu mít rád. - budu tě nenávidět, - zabiju tě, - pošlu tě pryč, - pošle mě pryč.“)

V jiných případech vyhrožuje pachatel dítěti fyzickými tresty nebo, se v něm snaží vyvolat pocit, že mu stejně nikdo neuvěří.

Aby dítě neprozradilo co se s ním děje, kupuje si pachatel jeho mlčení penězi, sladkostmi, dárky, mnohdy velmi drahými a pro dítě běžně nedostupnými. Zvýhodňování nemusí mít vždy jen materiální charakter. Oběť sexuálního zneužívání získává oproti ostatním členům rodiny ojedinělé postavení. Nemusí vykonávat domácí práce, jsou mu promíjeny kázeňské prohřešky i špatné studijní výsledky ve škole. Tento přístup má za následek rozdvojené uvažování oběti. Zneužívání je pro dítě nesnesitelné, ale velmi rádo využívá materiální i nemateriální výhody, které mu pachatel dopřává.

2. Fáze - bezmocnost

Dítě nezná, jak by se mělo bránit, nemá představu o tom, co je vlastně správné, zažívá pocit nedůvěry. Na pachateli je psychicky závislé. Místo toho, aby mu pachatel poskytl bezpečí a ochranu, je dítě bezradné a bezmocné.

Je třikrát větší pravděpodobnost, že dítě bude obtěžováno známým dospělým než cizím. Bezmocnost se zvětšuje svěřením do péče pachatele. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

3. Fáze - svedení a přizpůsobení

V této fázi si dítě uvědomí, že se neumí bránit. Proto se sexuální zneužívání stále opakuje. Po určité době si dítě na celou situaci zvykne a poté dochází k podřízení dítěte situaci. Je časté, že dítě vidí vinu pouze u sebe. (Tento pocit viny je hojně podporován

slovy pachatele „Ty jsi mě vyprovokovala, vždyť se ti to líbí, je to naše společné tajemství.“) Dítě má snahu omluvit nevhodné chování dospělého a přitom touží po jeho lásce. Dochází k rozkladu morálních hodnot. „Špatné“ musí být chápáno jako „dobré“. Nakonec dítě nabude dojmu, že toto jednání je v každé rodině běžné a že na něm není nic nenormálního. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

4. Fáze - opožděné, konfliktní a nespravedlivé odhalení

K odhalení sexuálního zneužívání dochází v některých případech po jeho skončení nebo si dítě v dospělém věku uvědomí, že bylo obětí zneužívání. Často se mu však nedostává důkazů, a proto jeho výpovědi nejsou brány jako pravdivé. Přitom může docházet k manipulaci s důkazným materiálem i k zastrašování oběti. Po oznámení hrůzných zážitků je dítě podrobena mnohdy neodborně vedeným výslechům, které mu způsobují druhotné trauma, nazývané sekundární viktimizace. Ve svém tvrzení stojí dítě proti dospělým.

Velmi častým důvodem, proč dítě celou záležitost neoznámí, je strach z toho, že ublíží celé rodině. Tato obava vytváří hlavně v incestní rodině jakési spiklenectví, na něž se podílí i další členové rodiny, kteří se snaží udržet celou záležitost „pod pokličkou“. Při odhalení, dokáže společnost velmi tvrdě odsoudit celou rodinu, bez ohledu na to, kdo je oběť a kdo ne. A právě toto je jedním z hlavních důvodů, proč nakonec dívka svého otce neudá nebo svou výpověď odvolá. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

5. Fáze - odvolání výpovědi

Protože dítě bývá ve většině případů zastrašené, zmanipulované, zmatené, zatížené pocitem zodpovědnosti za další osudy násilníka nebo rodiny, pocitem studu a bezmocnosti, samo pak odvolává, co před tím vypovědělo. Důvodem bývá obava z citové izolace. Tato obava je tak velká, že raději připustí další možnost zneužití, než citovou osamělost. Vše co dítě řekne o sexuálním zneužití, vezme pravděpodobně zpět. Z počátečního vzteku zůstává ambivalence viny a mučivého závazku chránit rodinu, následuje připuštění, že si vše vymyslelo, a to vše potvrzuje představu, že se čin nedá ověřit.

Někteří autoři rozdělují celý proces jinak. Před fází utajování existuje ještě fáze „zapojení dítěte do sexuální interakce“ a fáze „pocit bezmoci a chyčení do pasti“. Následují fáze „utajování a vyhrožování“, „svěření se oběti“ a nakonec fáze „odvolání výpovědi pod tlakem rodičů a necitlivého přístupu odborných pracovníků. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kolektiv, 1995)

Postup, jak zabránit vzniku syndromu přizpůsobení je popsán v knize *Sexuální násilí na dětech*. Tento postup mohou při rozhovorech s dětmi využít pedagogové.

Jsou známé tři hlavní zásady:

- 1) **poslouchání** – empaticky naslouchat tomu, co, jak, kdy, kde a komu dítě sděluje
- 2) **respektování** - respektovat sdělené informace a nezpochybňovat je, respektovat práva dítěte a snažit se identifikovat problém
- 3) **pochopení** - poznat a pochopit v komplexním pohledu vztah dítě - pachatel, rodina, sociální dovednosti, právní odpovědnost).

Mezi další požadavky patří pružnost, rychlost, taktika a strategie intervenčních zásahů a opatření. Toto vše musí umět pedagog pečlivě zvážit a poradit se s pracovníky krizového centra, kteří jsou v této oblasti speciálně vyškoleni. Zejména matky jsou nepostradatelným prvkem prevence dětského syndromu přizpůsobení. Jejich citová a sociální podpora kladně ovlivňuje další život dítěte.

Dále Summit k syndromu přizpůsobení dodává, že pokud sexuální zneužívání necháme bez zásahu, posilujeme jednak: další poškozování dítěte, lhostejnost a netečnost společnosti k rozsahu tohoto poškozování. (Vaníčková, Hadj-Moussová, Provazník, Spilková, 1995)

4.3.3 Odhalení

Když si pachatel uvědomí, že jeho čin nebyl odhalen a dítě dodržuje slib mlčenlivosti, kterým se zavázalo mlčet, jeho chuť na sex se nepřetržitě zvyšuje a to se odráží v četnosti, krutosti a vynalézavosti v sexuálních praktikách. Tyto praktiky pachatel

používá do doby, než dítě dosáhne dospělosti, osamostatní se odchodem z domova nebo pachatele vyzradí a tím se celá záležitost dostane na veřejnost.

K odhalení může dojít náhodně a to tehdy, kdy se někdo jiný stane svědkem sexuálního zneužití, nebo když dojde k fyzickému poranění, k onemocnění některou z pohlavních nemocí, vyžadující lékařského vyšetření nebo pokud je dívka gravidní. K odhalení dochází v některých případech i ve školských zařízeních. U mladších obětí se jedná v převážné části o spontánní vyzrazení. Malé dítě se chce svěřit, protože touží po odhalení tajemství a tak dochází k odhalení sexuálního zneužívání.

Také v období dospívání dochází k zveřejnění tajemství. V tomto případě jde většinou o úmyslné a promyšlené odhalení. K tomu sbíralo dítě odvahu dlouhou dobu. Starší děti z převážné většiny prozradí sexuální zneužívání v případě, kdy probíhá delší období. Ve vyšším věku si dítě uvědomí fakt, že je sexuálně zneužíváno a odhalení chápe mimo jiné jako proces osvobození.

K odhalení dochází, až v momentě kdy dítě dospěje, chce se osamostatnit a snaží se z domova odejít (děti volí studium na středních školách internátního typu), většinou, ale utajení trvá až do dospělosti, kdy se traumatizující zážitky z dětství přenáší do jiných problémů a v rámci léčby vychází najevo sexuální zneužívání této osoby v dětském věku.

Reakcí na takovéto odhalení je zapírání, obviňování ze lži, a odmítání zodpovědnosti. Pachatel, často za podpory vlastní rodiny dítěte, vyvíjí nátlak, aby dítě svou výpověď odvolalo. Pachateli také napomáhá skutečnost, že jako dospělému muži s dobrou pověstí je více důvěřováno, než malému dítěti. Pachatelé většinou vypovídají, že si dítě svou výpověď vymyslelo, z důvodu osobní msty. Toto je nejčastější v období dospívání, kdy dochází k častým sporům mezi rodiči a dětmi a tím je postavení a důvěryhodnost dítěte nejvíce narušena. Také skutečnost, že se dítě s takovouto věcí svěřilo až po mnoha letech. Přestože dítě svou výpověď neodvolá, pachatel sexuálního zneužívání uvádí, že si dítě vše přálo. Také se snaží vsugerovat blízkému okolí dítěte fakt, že se dítěti sexuální zneužívání líbilo, jelikož přijímalo od pachatele dárky a na nic si nestěžovalo. (Weiss a kolektiv, 2005)

V současné době se vyšetření sexuálního zneužití účastní specializované týmy, které jsou složené z psychologů, lékařů nebo pracovníků krizových center. Je důležité,

aby toto vyšetření probíhalo bez veřejnosti a nebylo vyzraženo v sociálním prostředí dítěte.

Ve většině případů dítě pod nátlakem pachatele, rodiny a svého okolí celou výpověď odvolá, ale pak je možné, že se celá nepříjemná situace opakuje. Pachatel se domnívá, že může provádět všech a že mu to vždy „projde“. Přestože dítě trvá na své výpovědi a obvinění je prokázáno, je pachatel odsouzen. Je důležité, aby bylo dítěti uvěřeno a cítilo podporu své rodiny.

5 Prevence

Významnou a klíčovou roli v předcházení sexuálního zneužívání v jakékoli formě má prevence. Správným výchovným působením zejména ve škole a také prostřednictvím médií je možné dítě upozornit, na co si dávat pozor a čeho se vyvarovat. Preventivní působení je rovněž zaměřeno na potenciální agresory, rodiče a širokou dospělou veřejnost. Preventivní působení se dělí do tří kategorií podle cíle a skupiny, pro kterou je určen. (Weiss a kolektiv, 2005)

Je známa prevence: - primární

- sekundární

- terciární

5.1 Primární prevence

Primární prevence se snaží předejít tomuto jevu přímo v jeho počátcích. Snaží se zamezit podmínkám pro jeho vznik. Řadíme sem obecnou a sexuální výchova v rodině nebo ve škole.

Jsou rozlišovány tři typy primární prevence podle jejího zaměření (Dunovský, 1995):

1. *Zaměřené působení na širokou veřejnost.*

Důležité je působit na společnost tak, aby byla citovější a citlivější, aby byla vnímavější vůči zájmům a potřebám dítěte. Zasadit se o vytvoření společenské životní atmosféry, v níž by se nebezpečí jakéhokoli násilí vůči dítěti snižovalo na minimum a na jejímž pozadí by každý uskutečnění akt násilí byl svým způsobem nepřehlédnutelný.

Prostředkem k tomu je široce založená osvěta. Jejími činiteli jsou všechny instituce se širokou celospolečenskou působností dotýkající se života dětí.

2. *Cílené působení na rodiče a pedagogy, jakož i na ty, kdo se na rodičovství nebo pedagogickou práci připravují.*

Jde o dítě v jeho vlastním prostředí, v rodině, a o jeho nejbližší vychovatele, jimiž jsou zpravidla rodiče nebo osoby ocitající se právně či psychologicky na jejich místě. Cílem je vybudovat v systému jejich hodnot, postojů, ale i názorů a vědomostí podmínky pro vnitřní, tj. psychické přijetí dítěte. A to přijetí pokud možno bezvýhradné - přijetí dítěte takovým, jakým je.

Nejde však jenom o působení osvětové a výchovné. Prostředkem primární prevence na této úrovni jsou také všechna obecná opatření ve prospěch rodin s dětmi. Podpora finanční, nabídky nejrůznějších služeb, rekreačních možností aj. Všechna tato opatření zvyšují pocit bezpečí a jistoty jednotlivých členů rodiny i rodiny jako celku a přispívají tak svým dílem k onomu psychickému přijetí dítěte.

Rozhodující úloha v případě dětí na budoucí rodičovství samozřejmě připadá samotné rodině (odpovědné rodičovství, nové praktiky vedení porodu, výchova k odpovědnosti).

Důležité je i zapojení sdělovacích prostředků do preventivní osvětové činnosti plně zapojit.

Významně při tom stoupá také úloha školy s jejím programem sexuální výchovy a výchovy dětí k rodičovství.

Stoupá tak i úloha mladých lidí samotných, a to především ve spojitosti s prevencí nechtěného těhotenství. To je nepříznivou okolností postoje rodičů k dítěti před narozením i po něm, a to někdy nadlouho nebo i natrvalo.

V souvislosti s předcházením nechtěnému těhotenství vystupuje do popředí také propagace antikoncepce a plánování rodiny.

Konečně nutno připomenout, že svou preventivní funkci na úrovni, kterou zde máme na mysli, měl i mezinárodní Rok rodiny 1994 vyhlášený OSN. V jeho rámci bylo uskutečněno mnoho výchovných a propagačních akcí a bylo zahájeno mnoho nových výzkumných a vzdělávacích projektů promítajících se do veřejného života i do státní legislativy.

Na závěr možno předchozí úvahy shrnout v tom smyslu, že primární prevencí na této úrovni, je všechno, co zabraňuje, aby nevzniklo, čeho se týká sekundární prevence – tj. aby nevznikaly rizikové skupiny obyvatelstva a rizikové životní situace, jež jsou pak onou „úrodnou půdou“ pro CAN.

3. *Zaměřené působení na odborné pracovníky a tzv. veřejné činitele - hlavně lékaře, psychology, sociální pracovníky, právníky, soudce, politiky apod. (Důležitou roli zde hrají také media.)*

Vše je zaměřeno na působení ve společnosti, která by měla být vnímavější k zájmům a potřebám dítěte, aby bylo sníženo nebezpečí na minimum a umožnila tak okamžité rozpoznání jakéhokoli druhu násilí na dětech. Je důležitá podpora rodiny, její vznik a rozvoj, podpora školských zařízení, ale především rozvoj sexuální a rodinné výchovy. Zde mají učitelé velkou šanci působit na děti i jejich rodiče a tím zamezit vzniku sexuálního zneužití v rodině a zároveň možnost odhalit a zmírnit následky sexuálního zneužití. Tím zasahují do sekundární prevence.

5.2 Sekundární prevence

Sekundární prevencí je míněno, že se zabývá vytipováním rizikových skupin ve společnosti, jako jsou riziková dospělá, riziková děti a rizikové situace a snaha působit přímo na ně s cílem snížit riziko CAN na minimum. Nástrojem sekundární prevence jsou především informace, poučování, vzdělávání, nabídka pomoci či příklad řešení problémové situace, ale také zastrašování pomocí příkladů již potrestaných provinilců. (Bubleová, 2007)

5.3 Terciární prevence

Do této kategorie jsou zařazovány i linky pomoci nebo krizová centra, o kterých je psáno v druhé kapitole.

Nejlepší prevencí sexuálního zneužívání dítěte je stabilní a dobře fungující rodina. Důležitou roli zde hraje sexuální výchova v rodině, ale hlavně ve škole. V poslední době se na sexuální výchovu zaměřují různí odborníci a tím podporují její rozvoj na školách. Umí vzbudit pozornost a mohou napomáhat k vymýcení mýtů a chybného obecného povědomí o zneužití v rodině. V předmětu Sexuální výchova nejde jen o předávání a získávání cenných informací, ale i o osvojení si vhodných sociálních

dovedností., Ty pak dětem nabízí účinnou ochranu před sexuálním zneužíváním. Velkou roli hrají i média. Díky tomu také v posledních letech stoupá počet oznámených případů sexuálního zneužívání. (Bubleová, 2007)

6 Školská zařízení

6.1 Projevy sexuálně zneužitého dítěte ve škole

Prvním projevem dítěte je hra. Dětské hry bývají nevinné, přesto mnohé prozradí. Častou hrou, která může upozornit na možné sexuální zneužívání je hra na „rodiče a na dítě“, kde dítě přesvědčivě napodobuje, co je s ním prováděno. Hra s „anatomickými panenkami“, které jsou velmi podobné muži a ženě i s pohlavními orgány, se využívá při psychologickém vyšetření a diagnostice sexuálně zneužitého dítěte, protože napomáhá dítěti vyjádřit vše, na co mu nestačí jeho slovní zásoba, dítě se tolik nestydí. Dobře kladenými otázkami může pedagogický pracovník rychle odhalit, co dítě právě prožívá a může mu pomoci.

Dalším signálem je přenos nepříjemného prožitku na blízké kamarády. Ve většině případů se dítě postupem času začíná i mezi svými vrstevníky chovat jako dospělý, jenž ho ohrožuje, a přenáší své zkušenosti se sexualitou do kolektivu, v němž se pohybuje. Ventilace těchto zážitků v kolektivu se více objevuje u chlapců, méně pak u dívek. Tyto děti kradou, mluví vulgárně, lžou a používají více násilí. V dětském kolektivu nejsou oblíbené i pedagog s nimi má těžkou práci. Tím se zneužívané dítě dostává do stále větší izolace od svých vrstevníků. Je osamělé a bezmocné.

V raném dětském projevu jsou nápadné neobvyklé otázky, které jsou snadno zaměňovány s běžnou zvědavostí přiměřenou k věku dítěte.

Mezi další projevy patří dětský výtvarný projev, který se také používá při diagnostice. Dítěti je zadán úkol namalovat svou rodinu nebo jí namalovat „zakletou“ do zvířecí podoby. Pomocí takovéto kresby se můžeme více dozvědět o citovém a vztahovém klimatu rodiny. Pochopením a výkladem takovýchto kreseb se zabývá *arteterapie*. (Šicková – Fabrici, 2002) Tato vědní disciplína umí i ze zdánlivě nevinné dětské kresby vyčíst, že se s dítětem děje něco neobvyklého. Znalost vývoje dětského výtvarného projevu může pedagogovi nebo přinést důležité informace o sexuálním zneužití dítěte. Vše, co dítě neumí nebo nechce vyslovit, ani předvést, se objeví v jeho výtvarném projevu. Výtvarné umění nám pomáhá překonat bariéru mlčení o traumatickém zážitku. Je používáno při diagnostice, ale zejména pak při samotné terapii. Nejvhodnější výtvarnou činností je práce s keramickou hlinou. Z rozborů kreseb sexuálně

zneužívaných dětí byly analyzovány všechny charakteristické příznaky. Tyto příznaky jsou stejné pro sexuálně zneužívané děti v rodině i mimo ni.

Základní znepokojujícími znaky v dětské kresbě:

- kresba lidské postavy s co nejvíce rozkročenýma nohama vyjadřuje pocit bezmoci
- trup nemá nakresleny horní končetiny a tím vyjadřuje neschopnost odolat násilí
- uzavření, ohraničení lidské postavy
- sexy oblečené postavy
- postava bez hlavy - oddělení duše a těla
- těla bez dolní části trupu - odmítnutí genitální oblasti
- tváře s výraznými řasami
- dezorganizace částí těla
- umělecký regres kresby
- lidské slzy, déšť, kapky vody
- klíny, kruhy
- kresba ve tvaru srdce
- časté použití červené a zelené barvy v jiných kombinacích komplementárních barev tam, kde jsou neobvyklé - například „červené dveře, okna, červené záclony, červený déšť“
- zobrazením obličeje bez úst nebo bez celé tváře dítě vyjadřuje, že nechce nebo nesmí mluvit, má strach, bojí se

(Šicková - Fabrici, 2002)

Návod na odhalení sexuálního zneužívání dítěte z jeho výtvarné tvorby neexistuje. Při diagnostice sexuálně zneužívaných dětí je možné se dopustit velkých chyb, které mají pro dítě i jeho rodinu velké následky. Je žádoucí hodnotit dětský výtvarný projev vždy v kontextu dítěte, neboť se výše napsané znaky mohou obměňovat v rozličných formách. Pokud pedagog pojme určité podezření, je důležité se co nejdříve spojit a poradit s odborníky a teprve pak zasáhnout.

Varovným signálem, že něco není v pořádku, jsou jeho projevy ve škole a ve společnosti a chování dítěte obecně. Mezi charakteristické rysy sexuálně zneužitých dětí patří změna v chování, strach, úzkost, afektivní chování, problémy s učením nebo sebepoškozování. Sexuálně zneužívané děti bývají nesmělé, nepříjemné, melancholické a citově prázdné. Vzhledem k dlouhodobému sexuálnímu zneužívání mají zničené sebehodnocení a sebevědomí. Samy se popisují jako špatné a přirovnávají se k poškozenému zboží. (tento jev se nazývá stigmatizace). Chování takových dětí bývá rozporuplné. Na jedné straně mají slabé sociální citění, na druhé straně se chovají příliš dospěle. Objevuje se svádění, povolnost, přílišná úslužnost nebo naopak neschopnost navázat přátelství, slabé výsledky ve škole a dokonce i sebevražedné pokusy. Tyto děti nejsou v kolektivu příliš oblíbené, mají slabé školní výsledky a v kolektivu nebývají oblíbení. Tím horší postavení má učitel, dostane-li se do situace, kdy má takovému dítěti jeho vyprávění uvěřit a pomoci mu.

Příznaky napovídající, že dítě je sexuálně zneužíváno.

- velké množství času tráveného o samotě, bez snahy o zapojení se do kolektivu
- odtážení se při dotyku
- nezvykle dlouhé denní snění
- možnost převlékání se o samotě, odmítání společné šatny odmítnutí doprovodu cizí osoby na jiné místo
- těžkosti chodit či sedět
- strach z toalety, sprch a uzavřených prostor
- vyprávění o útěku z domova

- náhlá hyperaktivita
- únik do dětské fantazie

Mezi další typické projevy patří noční můry a s tím spojené děsivé sny, odcizení, pocity vzteku a těžké deprese. Samostatně tyto příznaky nemusí ukazovat na to, že je dítě obětí sexuálního zneužívání. Ani jejich kombinace nutně nevyžaduje okamžitý zásah. V momentě, kdy dítě disponuje výše uvedenými příznaky v chování, je důležité okamžitě jednat.

6.2 Role pedagoga

Není obvyklé, že by se děti, které byly sexuálně zneužité, svěřily ve škole. V dětském kolektivu příliš oblíbené nejsou, jejich prospěch je mnohdy nevyhovující a jejich důvěra v pedagogy, kteří v tomto případě představují zástupce dospělých, potencionálních útočníků, je mizivá. Dobří pedagogové, kteří úzce spolupracují s odborníky (lékaři, psychologové a sociální pracovníci), mohou ve fázi odhalení a krizové intervence kladně ovlivnit život dětí. Je smutné, že v České republice jsou stále učitelé, kteří nejsou v oblasti sexuálního zneužívání vůbec anebo jen okrajově informováni. Jejich pracovní vytížení jim přitom nedovoluje vžít a vcítit se do dětské mysli. Stává se, že se pedagog od těchto problémů distancuje, protože ho nepovažuje za jeho záležitost. Myslí si, že je to problém určený pouze odborníkům, který se děje mimo školu a netýká se jí.

Proto je nutná informovanost ze strany pedagoga. Nesmí se bát, že by křivě obvinil rodinu. Z praxe je známo, že děti většinou o svém problému nelhaly, přestože některé oběti své výpovědi odvolali. Důvodem odvolání není lež nebo fantazie dítěte, nýbrž psychologický nátlak rodiny a okolí. Pedagog by se měl přenést přes vlastní antipatie proti dítěti, které pramení z problémového chování a podprůměrných výsledků ve škole. Podle kolektivu autorů (Volfová, Velemínský, Kozáková, 2008) se u pedagoga objeví velmi složitá ambivalence pocitů, kde se mísí původní antipatie k dítěti s nedůvěrou a soucitem. Tím vzniká u pedagoga pocit bezradnosti a bezmocnosti.

Po překonání těchto pocitů, dojde k rozhodnutí pomoci dítěti. Je však nutná spolupráce s odborníky. K tomuto účelu fungují krizová centra, která jsou v každém větším městě

nebo linky bezpečí, kam může zavolat kdokoli, prostě každý kdo má problémy. Bylo by dobré tyto problémy řešit s dítětem v soukromí, ale mohou nastat situace, kdy dojde k vyzrazení v třídním kolektivu. Abychom zabránili nedorozumění, je dobré vše vhodně vysvětlit. Je důležité dávat dětem informace o tom, jak se v těchto situacích mají chovat a zdůrazňovat, že sexuálně zneužitá dítě je nevinné a nemá se za co stydět. Ve školách probíhající hodiny Sexuální výchovy plní funkci primární a terciální prevence sexuálního zneužívání. Včasná informovanost tak může zabránit násilí a zvláště jeho opakování nebo a prohloubení poškození oběti. Sexuální výchova zasahuje i do sekundární prevence právě u dětí, které mohou být násilníky ohrožovány. Dojde-li k násilí a informace o něm neproniknou k veřejnosti, pak je lépe to před ní utajit především v zájmu dítěte, ale i celé rodiny, protože i odborně vzdělaná a informovaná veřejnost a zvláště pak děti, i když mnohdy nevědomě, umí být k oběti velmi kruté a sekundárně jí velmi citelně především psychicky ublížit.

6.3 Krizová intervence, psychoterapie

Sexuální zneužití navozuje v dítěti duševní muka, kterých není schopno samo se zbavit. Krizová intervence a následná psychoterapie může být v mnoha případech způsobem, jak dítěti účinně pomoci. Hlavní rozdíl mezi psychoterapií a krizovou intervencí je v délce jejich působení. Krizová intervence je okamžité působení odborníka na klienta, který má jakýkoli akutní problém. Chce-li klient a má-li být schopen situaci řešit, musí jí nejprve porozumět a zorientovat se v ní. Aktuálním cílem je uklidnit klienta, stabilizovat jeho psychický stav. Při setkáních terapeut pomáhá v prožívání a v pochopení okolností, které k situaci vedly. To je nutné i s ohledem na budoucnost. Ke zvládnutí krize je třeba opakovaných setkání, v průměru tří až šesti. (Vaničková, Hadj-Moussová, Provazník, Spilková, 1999)

Hlavním znakem krizové intervence je její krátkodobé působení s cílem vyřešit akutní problém. Nejčastější formou krizové intervence je telefonická linka důvěry. Výhodou je její anonymita a nepřetržité fungování. Jinou formou krizové intervence je osobní setkání dítěte s odborníkem ve specializovaném dětském krizovém centru, který mu vyjádří důvěru a ujistí ho, že mu pomohou a poskytnou potřebnou podporu. V případě, kdy se pedagog ve škole dozví o sexuálním zneužívání v řadách svých žáků, je nejlepší

obrátit se právě na dětská krizová centra, kde lze získat pomoc od všech zainteresovaných osob a institucí (policie, dětský lékař, dětský psycholog, terapeut, sociální pracovník, právník apod.). Společnými silami lze pak lépe předejít sekundární viktimizaci u dítěte a jeho týrání systémem. To spočívá v tom, že dítě mnohdy nesmyslně opakuje svou výpověď na jednotlivých institucích a tak znovu prožívá, i když jen ve své mysli, násilí, které na něm bylo spácháno.

Pokud se sexuální zneužívání odehrává v rodině, je podle kolektivu autorů (Vaničková, Hadj-Mousová, Provazník, Spilková, 1999) v první fázi nezbytné především:

1. Zajistit bezpečnost dítěte, aby se násilnosti nebo sexuální zneužívání nemohly opakovat.
2. Učinit maximální opatření proti narušení rodinného systému.

V další fázi je nutno přejít k intervenci, kde autoři rozlišují tři základní formy:

1. Trestněprávní forma intervence.

Podle ní je nutné pachatele potrestat, čímž ale dochází k rozpadu rodiny. Dítě přichází o otce, matka o partnera a v rodině zůstává pocit rozladěnosti, zklamání, studu a hněvu vyplývající z odhalení.

2. Protektivní forma intervence.

V rámci zajištění ochrany a bezpečí je dítě odebráno z rodinného prostředí a předáno do péče cizí instituci. Dítě to však pociťuje jako trest za to, že pachatele obvinilo, většinou mu chybí rodinné zázemí.

3. Terapeutická intervence.

Skládá se ze šesti kroků: zastavení sexuálního násilí, sexuální agresor musí převzít zodpovědnost za část péče a terapie, vytvoření hranic mezi dětmi a rodiči, zkvalitnění vztahu mezi matkou a dítětem, úprava partnerských vztahů a ověření vztahu mezi pachatelem a obětí a zajištění jeho fungování na rovině rodičovské péče.

Při krizové intervenci je nutné zajistit bezpečí dítěte a pracovat s celou rodinou. Cílem intervence je sanace vzájemných vztahů a také to, aby pachatel pochopil bolest a jednání svého dítěte (oběti), a naopak, aby sexuálně zneužitě dítě „pochopilo“ chování

svého rodiče v roli sexuálního agresora, umělo mu odpustit, aby mohli dál spolu komunikovat a vést plnohodnotný život.

Psychoterapie je zaměřena na dlouhodobou, celkovou pomoc při řešení následků zneužívání. Péče o takto poškozené děti se v zásadě neliší od péče o ohrožené děti obecně. Je nutné rozbít řetězce ohrožování, zajistit bezpečí, nepřipustit recidivu zneužívání, a poskytovat nezbytnou, zejména dlouhodobou pomoc, a to jak dítěti, tak i jeho rodině. Psychoterapeutický přístup vždy závisí na mnoha okolnostech a přizpůsobuje se konkrétním potřebám konkrétního dítěte. Velký vliv má například věk a vývojová fáze postiženého dítěte (závažnější je zneužití před 10. rokem věku dítěte), způsob a frekvence zneužívání nebo použití násilí. U některých dětí se může objevit posttraumatická stresová porucha, která se projevuje sníženým emocionálním projevem, sebevražednými nebo sebepoškozujícími tendencemi, depresi, poruchami spánku, sociální izolace, ale i zvýšená agresivita (zvláště u chlapců). (Vaníčková, Hadj-Mousová, Provazník, Spilková, 1999)

Pomoc psychoterapeuta je v případě sexuálního zneužívání nezbytná, nenahraditelná, nepostradatelná. Její absence mívá celoživotní negativní následky pro postižené dítě. Přes různorodé zaměření psychoterapeutů se v případech sexuálního zneužívání používají podobné základní kroky. Nejprve je potřeba navázat kvalitní vztah důvěry, což nebývá v těchto případech snadné a trvá to většinou dosti dlouho. Dítě musí zpočátku překonat pocit izolovanosti, zážitky nedůvěry a odmítání ze strany dospělých, prožitky bezmoci, ale i pocity viny za zneužití či ohrožení celistvosti rodiny. (Langmeier, Balcar, Špitz, 2000)

Tohoto vztahu se mnohdy docílí i pomocí různých relaxačních technik. Po navázání vztahu je třeba v dítěti vyvolat negativní vzpomínky a nechat ho uvědomit si všechny myšlenky a pocity, aby jimi nebylo dítě nekontrolovatelně podvědomě ovlivňováno. Dítě by mělo především porozumět tomu, co se stalo, a v bezpečném terapeutickém vztahu událost zpracovat a pozvolna se s ní vyrovnat. Za těchto podmínek může někdy již samo vyprávění o události nebo její „přehrání“ ve hře loutkami mít pozitivní efekt. (Langmeier, Balcar, Špitz, 2000)

V nedávné době byly vydány nové knihy s popisem sexuálního násilí autenticky oběťmi. Tyto knihy nejenže informují veřejnost o tom, co se domůže dítěti stát, ale mohou mít i terapeutický účinek pro samotné oběti. Po přečtení těchto knih se

mohou oběti, které dosud o svých zážitcích s nikým nehovořily, svěřit do rukou odborníků, protože si zde přečetly, že pomoc podobně postiženým lidem existuje.

Cílem práce psychoterapeuta je pomoc oběti uspořádat si své myšlenky a prožitky a pochopit je. Získají tím zpět sebedůvěru a pocit kontroly nad vlastním životem. Protože zneužívání v rodině napadá také hodnotový systém dítěte, snaží se psychoterapeut o jeho rekonstrukci. Zatímco starší děti potřebují neustálou diskuzi, mladší děti je třeba zapojit do hry. Využívá se jak terapie individuální, rodinná, kdy je zapojena celá rodina včetně pachatele, ale i skupinová, která pomáhá oběti vymanit se z pocitu izolace a získat nové sociální kontakty. Mnohdy se psychoterapie zaměřuje i na starší oběti, které svůj problém držely v tajnosti až do dospělosti. (Langmeier, Balcar, Špitz, 2000)

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části jsme částečně vycházeli z části teoretické, ale hlavně z návštěv Okresního soudu v Pardubicích. Informace jsme čerpali ze soudních spisů a z poskytnutých záznamů ze soudních jednání poskytnutých JUDr. Irenou Šťastnou, předsedkyní senátu.

Další informace nám poskytl soudní psycholog PhDr. Roman Miletín.

1 Cíle praktické části

Cíle praktické části:

- popsat jednotlivé případy sexuálního zneužití dítěte
- přiblížit prožitek a rodinné prostředí, ve kterém dítě vyrůstá
- popsat okolnosti, za kterých ke zneužívání došlo
- seznámit se s organizacemi zabývajících se pomocí obětem sexuálního zneužití

2 Použité metody

Při vytvoření jednotlivých kazuistik jsme použili nejvíce metody rozhovoru a anamnézy.

2.1 Rozhovor

Mezi nejobtížnější diagnostické postupy patří metoda rozhovoru. Není snadné vést správně rozhovor, protože flexibilita a individuální přístup neumožňuje postupovat podle předem daného a připraveného scénáře.

Rozhovor dělíme podle cíle:

- Terapeutický
- Poradenský
- Diagnostický
- Anamnestický
- Výzkumný
- Výběrový

Rozhovor je možné dělit:

- **Řízený** – examinátor organizovaně řídí průběh rozhovoru a tím získává důležité informace o vyšetřované osobě
- **Neřízený** – dotazovaná osoba má v průběhu rozhovoru větší míru volnosti

Při vytváření kazuistik bylo použito nejvíce rozhovoru výzkumného a poradenského. (Svoboda, 1998)

Vzhledem k citlivosti tohoto tématu, jsme neměli možnost vést rozhovor se samotným zneužitým dítětem, ani s členy rodiny. Veškeré informace jsme čerpali ze soudních materiálů a z rozhovorů poskytnutých paní soudkyní a soudním psychologem.

2.2 Anamnéza

Anamnéza je zjišťování důležitých údajů z minulosti vyšetřované osoby. Tyto údaje jsou důležité pro poznání vyšetřované osoby. Cílem je získat důležité údaje z minulosti, protože nám pomáhají přiblížit současný stav vyšetřované osoby. Při anamnéze používáme formu řízeného rozhovoru.

Anamnézu rozdělujeme na:

- Rodinnou – zde se zaměřujeme na rodinné příslušníky a tím je možné zachytit hereditární faktory
- Osobní – se vztahuje na vyšetřovaného jedince

Anamnézu lze dělit podle zdroje informací jako:

- Subjektivní (autoanamnézu) – informace získané přímo od vyšetřované osoby
- Objektivní (heteroanamnézu) – informace poskytnuté jinou osobou

Při snímání anamnézy je důležitá důvěra vyšetřované osoby, adekvátní interpersonální kontakt, diskrétnost, soukromí, porozumění pro problémy vyšetřované osoby, citlivost a empatie. (Svoboda, 1999)

Při práci jsme použili hlavně anamnézu objektivní, subjektivní anamnéza byla použita z výpovědí vyšetřovaných osob, zaznamenaných v soudních spisech.

2.3 Kazuistiky

Kazuistika je vždy determinována možností přístupu administrátora k informacím o sledované soudní kauze.

Je těžké dosáhnout přístupu k informacím u rodin, kde bylo sexuální zneužití dítěte prokázáno. Veškeré podrobné informace jsme získali ze soudních spisů, z rozhovorů s předsedkyní senátu, z návštěv okresního soudu a z návštěv psychologa.

2.3.1 Kazuistika č. 1

V přesně nezjištěnou dobu v měsíci listopadu až prosinci 2004, pravděpodobně dne 12.11 2004 na přesně nezjištěném místě města Olomouce, v lůžkové nástavbě kabiny nákladního vozu vyhrnul pan Novák dívce Šárce (13 let) tričko, položil jí hlavu na nahá prsa, olizoval jí je po dobu asi 5 min a poté jí sáhl do kalhotek, které odhrnul se slovy: „ ty jí ještě nemáš chlupatou“, a po nějaké době na jiném, přesně nezjištěném místě jí přes oblečení sahal do rozkroku, hladil jí po přirození a přestal, když se rozbřečela.

Dívka Šárka (13 let) žije v neúplné rodině, pouze s matkou. Otec je opustil, když jí byly 4 roky. Po celou dobu se neviděli, otec platí na dceru výživné. Od té doby je matka sama. Sourozence nemá, je jedináček. Šárka brala obžalovaného jako známého, který byl spíše v roli strýce. Zнала se s ním jenom povrchně.

Z psychologického a psychiatrického znaleckého posudku bylo zjištěno, že dívka netrpí duševní chorobou, lze však vystopovat reaktivní poruchy (mající charakter neurotické reakce) ve vnímání osoby, tzn. k obžalovanému.

Osobnostní charakteristika vypovídá o známkách depresivity, dysforie a úzkostnosti se sníženou odolností vůči zátěži a trvalejším zaměřením na vlastní osobu s tendencí sebepozorování. Je patrná citová nevyzrálость, citová nestálost, znaky idealizace blízké osoby, zejména matky. Rozumová schopnosti jsou v pásmu lehkého podprůměru (IQ – 88).

Dívka byla vyslechnuta v přípravném řízení a její výpověď byla za podmínek §102/2 tr. řádu při hlavním líčení přečtena.

Ze soudního spisu vyplývá, že Šárka ve své výpovědi sdělila, že se jí pan Novák zeptal, jestli by s ním nejela na Moravu. Odjížděli večer. Na parkovišti šla spát, spala v kabině

vozdila nahoře. Když se ráno probudila, tak jí pan Novák vyhrnul noční košili, lehl si mezi prsa, pak jí je lízal. Nadzvedl její kalhotky a řekl: „ty ji ještě nemáš chlupatou“. Poté jí „lízal“ na „kozách“. Sahal jí na prsa a mezi nohy. Ve vozidle seděla na sedačce, dívala se na video a obžalovaný jí sahal přes tepláky do rozkroku. Nabídl jí také, zda nechce řídit vozidlo. Sedla si mu na klín a kousek řídila. Pan Novák jí řekl, aby to doma nikomu neříkala, že by mohl mít velké problémy, že to bude pouze mezi nimi. Na přirození jí sahal a hladil asi minutu, dvě, prsa jí lízal tři – čtyři minuty. Nelíbilo se jí to. Nedávala to najevo, neví, proč.

Od výletu do Olomouce s ním nechce nic mít, bojí se ho. Důvodem je to, co se stalo na výletě a okolnosti, že by porušila slib, kterým se zavázala. S nikým o tom nebude mluvit.

Ze soudního spisu vyplynulo, že **Novák** vše popřel. Uvedeného jednání se nedopustil. Připustil, že poškozenou Šárku jednou svezl, ale tehdy ve voze byla i její matka a další dvě dívky. Sám s ní nikdy nikam nejel. Nedokáže si vysvětlit, proč je obžalován z takového jednání. Domnívá se, že se mu její matka chce pomstít za to, že s ní nechtěl žít. Je také možné, že svou dceru přemluvila k tomu, aby proti němu vypovídala.

K osobě pana Nováka bylo zjištěno, že byl v minulosti dvakrát odsouzen pro stejný trestný čin, byl ve výkonu trestu. Zaměstnavatelem je hodnocen kladně.

Panu Novákovi byl uložen úhrnný nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání tří a půl roku. Pro výkon trestu byl zařazen do věznice typu s ostrahou, v souladu s ustanovením § 39a/2, c) tr. zákona.

V této soudní kauze, byl tento muž obžalován ze dvou přestupků najednou, vždy se jednalo o trestný čin pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1 tr. zákona.

Matka Šárky vypověděla, že se o jednání pana Nováka dozvěděla teprve tehdy, když dcera byla předvolána na policii. Tohoto pána zná dva roky, viděli se párkrát na návštěvě. Nikdy jí s ničím nepomáhal. Jednou, když spolu hovořili, se nabídl, že by vzal její dceru s sebou, aby si ona mohla odpočinout, že je dcera stále doma a nikam se nedostane. Když se dcera vrátila z Olomouce, byla v pořádku. Až v lednu se začala bát, protože jí sestra pana Nováka nadávala. Říkala jí sprostá a hrubá slova. Matka se od dcery dozvěděla, že když byla v kabině nákladního vozidla s panem Novákem a šla spát, on pouštěl sprostou písničku. Protože bylo ve vozidle velké horko, svlékla se,

vzala si noční košili, kterou měla s sebou. Ráno jí pan Novák sahal na holá prsa a divil se, že přirození ještě nemá chlupaté. Také jí sahal na holé přirození. Dcera jí tyto skutečnosti neřekla hned, když přijela z Olomouce, neboť měla strach. V žádném případě mu nenabízela dceru k pohlavnímu styku za peníze, nenabízela ani sama sebe za úplatu.

K výše uvedenému případu byl vypracován znalecký posudek z psychologie, který vypracovali dva znalci, na závěrech znaleckého posudku se oba shodli.

Šárka má tendenci se před dospělými předvádět. Nebyla zjištěna tendence ke zkreslování či vymýšlení si.

Nynější psychický stav lze shrnout pod označení „lehčí neurotické obtíže“, které však nejsou dány pouze vyšetřovanou událostí. Psychologické a psychiatrické vyšetření nezletilé, včetně testového, odpovídá výpovědím na policii.

Znalec při hlavním líčení uvedl, že považuje výpověď nezletilé za věrohodnou. Časové nepřesnosti, které byly shledány, přisuzuje jejímu intelektu, její osobnosti a časovému odstupu od události k samotnému vyšetřování a tyto nepřesnosti jsou spíš jako věrohodné než nevěrohodné.

2.3.2 Kazuistika č. 2

V noci ze dne 8.10 na 9.10 2006 se po předchozí domluvě setkal pan Procházka v Pardubicích u obchodního domu Billa s nezletilou Janou (14 let) a dohodli se, že poté co její matka usne, dívka odejde z domu a oba se pojedou společně projet autem. V době kolem 02,00 hod. jeli na blíže neupřesněné místo poblíž dostihového závodiště v Pardubicích, kde pan Procházka zajel mimo komunikaci. S dívkou se začali líbat, vysvlékl ji, jazykem jí zajížděl do přirození, poté mu dívka sála pohlavní úd a po nasazení kondomu spolu souložili. A to nejprve tak, že ona seděla na něm a pak uskutečnili soulož zezadu. A to i přesto, že panu Procházkovi Jana již dříve sdělila, její skutečný věk a to 14 let.

Jana (14 let) žije pouze s matkou. O otci se v soudním spise nehovoří. Sourozence nemá, je jedináček.

O panu Procházkovi věděla, že chodí do Hradce Králové na vysokou školu i kolik mu je let, ale to si již nepamatuje.

Z hlavního líčení vyplynulo, že se s obžalovaným seznámili přes x-chat a komunikovali spolu i přes mobilní telefon denně. Bavili se mimo jiné i na téma sexu, domluvili se spolu na setkání a sešli se. Druhou schůzku si domluvili přes mobil. Jeli autem na místo za účelem sexu. Z její strany byl orální sex i soulož dobrovolné. Už před tím měla sexuální zkušenosti, měla asi deset pohlavních styků. Myslí si, že obžalovanému řekla svůj věk, ale není si jistá. Po tomto setkání se již nesešli, napsali si dvě SMS a další komunikace byla ukončena, když jí na její SMS neodpověděl.

Osobnost dívky posoudil soudní znalec – psycholog, který uzavřel, že z psychologického hlediska je dívka vysoce věrohodná, nezjistil u ní sklony k falešnému obvinění, neměla k tomu motivaci, v podstatě zapírala do doby, než to začala řešit policie a poté vypověděla, co se jí stalo.

Ze závěrů znaleckého posudku z oboru psychologie a z výslechu znalce bylo zjištěno, že verbální složka inteligence je aktuálně v pásmu průměru, odpovídá věku a dosaženému vzdělání, paměťová složka je v pásmu průměru a odpovídá věku i dosaženému vzdělání. Je vyloučené, že Jana je asociální psychopatka. Nejsou zjištěné

poruchy osobnosti. Nebyly zjištěny poruchy paměti, dále dívka netrpí poruchou osobnosti s projevy patologické lhavosti.

Psychologická věrohodnost výpovědi posuzované o jejich pohlavních i orálně-sexuálních stycích je velmi vysoká a s velkou pravděpodobností nebyla učiněna pod nátlakem, návodem druhé osoby, nebo ze msty. Pohlavní styk ze strany dívky byl dobrovolný, zřejmě i vyvolaný její aktivitou. Nebyly zjištěny sklony k tomu, aby někoho falešně obvinila, sama zneužití dlouho zapírala a až na policii to doznala. Její vyjádření o lítosti odpovídá jejímu věku, kdy lítost spatřuje hlavně v tom, že by pan Procházka mohl jít do vězení. Její osobnost byla už předtím narušena nevhodnou rodičovskou výchovou ze strany matky. Tím, jak poskytovala informace o jejím věku, jde o běžný přístup 14 až 15letých dívek.

Ze zprávy gynekologické ordinace plyne, že dívka je objektivně bez známek poranění, hymen zcela volný, bez zjevné čerstvé trhliny.

Z výsledku biologické expertizy provedeného zkoumání poševního sekretu plyne, že nebyla prokázána přítomnost spermatu.

Pan Procházka se k samotnému pohlavnímu i orálnímu styku doznal. Uvedl, že se s dívkou seznámil na x-chatu. Komunikovali zejména na téma sexu, on spíše odpovídal na její dotazy. Z komunikace nemohl jednoznačně vědět, že jí je 14 let. Její komunikace na něj působila troufale a odvážně. Podle toho, co napsala, usoudil, že je starší a vyspělejší, měla i více zkušeností a detailně popisovala své sexuální zážitky a praktiky. Při prvním setkání s ní a z pohledu na ní se mu jevila tak, že je mladší než on, ale ne zas o tolik. Neměl pocit, že by mohla být mladší 15 let. Byla namalovaná, upravená, působila vyspěle. Při samotném sexuálním styku se projevovala spíše aktivně, dávala najevo, že má více zkušeností než on. Další komunikaci s ní již nenavazoval z důvodu jejího chování při setkání. Neptal se jí na věk a ona mu ho přímo nesdělila, pouze naznačila, co by se stalo, kdyby jí nebylo 15 let. Ihned však tuto otázku převrátila na pouhý vtíp. Věděl, že chodí do základní školy, ale přesto se jí na věk neptal, protože sám měl spolužáka, kterému bylo na základní škole 16 let. Iniciativa k setkání byla z její strany.

O panu Procházkovi bylo zjištěno, že nebyl dosud projednáván pro přestupek, v rejstříku trestů nemá žádný záznam, nad svým jednáním projevil lítost a od dalšího kontaktu s poškozenou po prvotní osobní zkušenosti upustil.

S ohledem na okolnosti případu i dosavadní bezúhonný život obžalovaného před spácháním skutku i po jeho spáchání do doby rozhodování soudu, dospěl soud k závěru, že již samotné projednávání věci před soudem postačí k jeho nápravě, a proto upustil od potrestání.

Z výpovědi **matky** Jany soud zjistil, že ta se k daným informacím dostala v archivu uložených zpráv z mobilního telefonu své dcery a to poté, kdy Jana byla umístěna do Diagnostického ústavu v Hradci Králové po svém útěku z domova. Nejdříve nevěděla, jak se má zachovat, ale u soudu, kde se rozhodovalo o ústavní výchově, se dozvěděla, co má dělat. Proto vše nahlásila policii. Uvedla, že dcera občas používá její notebook, protože svůj počítač nemá. Do ústavní výchovy nechala svou dceru Janu umístit proto, že je nezvladatelná, nerespektuje jí, neposlouchá, utekla z domu, odstěhovala si své věci a nechodila do školy. Matka dívky Jany nahlásila vše na policii. Dcera byla týden na útěku, pak jí policie předala zpátky, ale dívka znovu utekla. S dcerou byla také na gynekologickém vyšetření, kdy ji odborný lékař sdělil, že dívka panenskou blánu již nemá a že nemůže s určitostí říci, kdy o panenskou blánu přišla, nebo zda ji měla.

2.3.3 Kazuistika č. 3

1. V období od léta 1996 do ledna 1997 v Přelouči ve svém bytě v několika případech osahával pod oblečením na prsou a přirození svou nezletilou nejstarší dceru Kláru (14 let) a požadoval po ní, aby mu třela pohlavní úd.
2. V přesně nezjištěné době roku 1999 v místě svého bydliště v Přelouči opakovaně ve více případech osahával svou nezletilou prostřední dceru Petru (12 let) na nahém těle, na prsou a přirození, kdy v uvedeném jednání pokračoval i po dovršení 15 roků Petry. Kromě osahávání jí zasouval prsty do přirození. Petra mu musela třít pohlavní úd a dále až 3krát týdně s otcem vykonávat soulož.
3. V přesně nezjištěné době roku 2001 v Přelouči osahával opakovaně 3krát do týdne pod oblečením na prsou a přirození svou nezletilou dceru Jitku (13 let) a v uvedeném jednání pokračoval i po dovršení 15 roku věku Jitky. Uvedeného jednání se dále dopouštěl i po změně jejich společného trvalého bydliště, kdy poškozené zaváděl prsty do přirození a požadoval po ní, aby mu brala pohlavní úd do ruky a to až do roku 2005.

Otec se popsaného jednání dopouštěl po dlouhé časové období, v různou denní či noční dobu, beze svědků. Ani dívky, ač bydlely společně s otcem, si ničeho nevšimly, vzájemně nevěděly, jak se ke každé z nich otec chová, čeho se dopouští, přestože byly denně spolu. Otec používal větu: „Nikom to neříkej!“ Ke svému pohlavnímu uspokojení nepotřeboval mít svědky, kteří by byli přítomni jeho delikventnímu chování.

Nejstarší dcera Klára (14 let) využila při hlavním líčení svého práva a nevypovídala. Byla přečtená její výpověď z přípravného řízení. Do protokolu uvedla, že vše začalo, když jí bylo 14 let. Otec za ní přišel s tím, že by chtěl umýt záda, nebo namasírovat, pak si k ní lehl a začal jí hladit, sahal jí na prsa i na přirození, přes oblečení. Chtěl po ní, aby mu ho „honila“, ale to odmítla. Bylo to tak jednou až 2krát do měsíce. V 15 letech utekla z domova. Jednak kvůli otci a pak i proto, že jí otec vyhodil, a to proto, že se kamarádila s někým, koho on neměl v lásce. Pracovnicím z oddělení Péče o děti v Pardubicích řekla, že má s tátou potíže, že jí zkoušel zneužívat. Vyslychali otce a on

vše zapřel. Vlastní matku nemá, nevlastní ji odvrhla, neměla možnost to někomu říct, kdo by jí věřil. Je vdaná a manželovi se s tím svěřila před 2 lety, řekla mu, že měli s tátou neshody, že je jí pokoušel zneužívat.

Prostřední dcera Petra (12 let) rovněž využila svého práva a při hlavním líčení nevyprávěla. Byla přečtena její výpověď z přípravného řízení, kde vypověděla, že ve 12 letech jí otec začal osahávat přes oblečení, na prsou a na přirození. Nebyl to jen dotyk, ale bylo to po delší dobu. Stávalo se to tak jednou týdně. Asi ve 13 letech jí začal sahat do kalhotek, sahal jí na přirození, pod oblečení na holá prsa. To bylo nejčastěji. Asi v 15 letech chtěl, aby mu ho „vyhonila“. Ona to udělala, neví proč, bála se. „Honila“ mu ho asi dvakrát do týdne, až do konce, kdy jí vyvrcholil do ruky. V 16 letech se vše opakovalo. Chtěl, aby s ním vykonala soulož. Chvilí ji osahával, pak ji svlékl, sám se také svlékl a začal s ní souložit. V té době byla ještě panna. Dělali to třikrát do týdne. Měla velký strach. Říkal jí, že pokud ho má ráda, musí s ním souložit. Od 16 let jí otec také „prstoval“. Petra nechtěla, aby to samé dělal i sestrám. Chtěla je chránit, nevěděla, že něco podobného s nimi již dělá. Až před měsícem jí mladší sestra Jitka řekla, že nechce, aby jí otec osahával.

Sama Petra řekla svému známému, že jí otec zneužíval asi po dobu 6–8 let. On se nabídl, že půjde svědčit, ale po přečtení výpovědí dívek uvedl, že vše je jejich výmyslem.

Mladší dcera Jitka (13 let) vypovídala jak v přípravném řízení, tak i při hlavním líčení, a to i přesto, že soudní znalec z oboru psychologie uvedl, že pro Jitku se jedná, o těžce stresující situaci. Na počátku své výpovědi vypovídala za přítomnosti otce, s odůvodněním „... ať slyší, co dělal ...“, poté v jeho nepřítomnosti. Mladší dcera Jitka uvedla, že za ní otec přišel do koupelny nebo do kuchyně a sahal jí na prsa. Přitom říkal, že je to normální, že to dělá každý táta. Když přišli do pokojíčku, posadil si jí na klín. Otcí říkala, že jeho chování není normální, že se to nesmí. On na to odpovídal, ať to nikomu neříká, že jí to stejně nikdo neuvěří. Když ležela ve svém pokojíčku, otec za ní přišel, lehl si na ní, chtěl, aby mu dala pusku, nejdřív na jednu, potom na druhou tvář, nakonec na čelo. Ale protože to bylo málo, vzal její obličej a líbal jí. Přitom jí osahával a „prstil“. Když se zeptala, jestli to dělá také sestrám, říkal jí, že ne, že jenom jí a vyhrožoval, že pokud to někomu řekne, že se zabije. Když nechtěla, aby za ní chodil, říkal, že ho nemá ráda. Otec si také klekl k posteli, rukou jí zajel pod kalhotky

a osahával jí. Chodil za ní 1krát za tři dny s tím, že si s ní jde „pokecat“. Dělala, že spí. Druhý den na ni křičel a říkal jí, že to stejně jenom dělá, že nevěří, že spí. Otec na ni křičel, že to všechno dělá schválně. Když jí bylo 16 let, šla s otcem a jeho kamarádem do hospody. Všichni něco vypili, ona byla opilá, a když šli domů přes pole, otec na ni křičel a oba muži jí mlátili. Ona to nechtěla, bránila se, proto ji otec udeřil. Jitka upadla na zem.

Druhý den se jí starší sestra Petra ptala, jak by se zachovala, když by věděla, že chce někdo holku znásilnit. Odpověděla jí, že by to nahlásila na policii.

Táta chtěl, aby za ním chodila každý den. Se starší sestrou Petrou se kryly. Když byla Petra s nejmladší sestrou Nikolou venku, myslela si, že si budou s otcem povídat jako dcera a otec, ale on pokaždé chtěl, aby si mu sedla na nohy, pokud odmítla, křičel na ni. Jednou, když chtěl, aby mu vzala jeho přirození do ruky a „honila“ mu ho, opět odmítla. Také po ní chtěl, aby si stáhla kalhotky, ty jí nakonec stáhl sám a svým přirozením jí chtěl lechtat. Řekla, že nechce, ať jí nechá a odešla z pokojíčku. Otec na ni křičel, že ho nemá ráda, že měla odejít k matce.

Doma měla 2 plata Ibuprofenu, ten si brala, když jí bolela hlava. Rozhodla se, že se otráví. Když si vzala 3 prášky tohoto léku, uvědomila si, že by tam sestry nechala samotné. Vzala si také žiletku a řezala se do rukou, protože necítila bolest, kterou jí způsoboval otec. Začala si psát deník, který byl určen pro její starší sestru Petru. Otec jí neměl vůbec rád, to Petra byla u něho oblíbená. Jitka se chtěla své starší sestře vyrovnat. Do deníku si psala, s kým její sestra Petra spí, ale také si tam vymýšlela. Později, když byla Petra s otcem na nákupu, Jitka si hrála na počítači a všimla si, že je na zemi obal od kondomu. Blesklo jí hlavou, co všechno musí Petra vytrpět. Také si uvědomila, že k nim nechodí žádné návštěvy. A také, že Petra musí spát s otcem. Když se jí na to zeptala, sestra vše popřela. Jakmile se to dozvěděl otec, křičel na ni, proč to řekla, když mu slíbila, že to nikde a nikomu nebude povídat. Otec jí řekl, že on si může dělat, co chce, že jí stejně nikdo neuvěří. Začala za otcem chodit každý den, aby na ně nekřičel a nemlátil je. Když se ho ptala, proč se nechová jako táta, aniž by je osahával, řekl, že to je jeho právo, že si bude dělat, co chce. Za otcem chodila proto, aby nejmenší Nikolce neubližoval. Když mu seděla na klíně, viděla jeho červený obličej, bylo vidět, jak se mu to strašně líbí, jak je spokojený. Neptal se na její pocity. Jen jednou jí řekl, ať se netváří tak kysele, ať mu udělá radost a tváří se příjemně. Otec jí opakovaně tvrdil, že nedělá nic špatného, že to je jeho právo, že to je v pořádku.

Ve škole měli sexuální výchovu a učitelka jim četla některé články. Řekla to otci a také mu řekla, že není správné, jak se k nim chová, že to rodiče nedělají.

O chování otce pověděla matce, ta jí nevěřila. Ptala se také své starší sestry Petry, ta jí odpověděla záporně. Nakonec, když se již nemohla s chováním otce vyrovnat, chtěla si vzít život. Poškozovala se na zdraví, a to jenom proto, že s chováním otce se nechtěla a nemohla vyrovnat.

Jitka nahlásila vše na Odbor sociální péče i na policii. Vypověděla, jak se k ní otec choval. To odpoledne na ni otec křičel. Ona neví proč. Otec popíral, že by něco takového dělal. Řekl sociální pracovníci, že si ji Jitku mohou klidně odvést. Po dobu 14 dní se jí opakovaně zdálo, jak se k ní otec choval, jak jí vyhrožoval. Odstěhovala se za svou nejstarší sestrou Klárou. V té době se také dozvěděla od starší sestry Petry, že ji viděla v pokojíčku celou od krve a zmlácenou. Omlouvala se Jitce za to, že za ní poslala otce, protože měla obavu, aby se Jitka náhodou nedusila, a také, aby se jí něco nestalo. A v tento den otec Jitku poprvé znásilnil. Pak se to opakovalo vícekrát.

Žila u své matky a jejího přítele. S matkou bylo vše v pořádku, ale přítel matky jí zmlátil tak, že musela být ošetřena v nemocnici. Se starší sestrou Petrou si sehnaly podnájem. Nikdy by žádnému člověku nechtěla ublížit, ani tátovi.

V případě byly vypracovány 2 znalecké posudky z oboru zdravotnictví. Jeden z oboru psychiatrie a sexuologie o otci a druhý posudek byl z oboru psychologie k posouzení intelektu a osobností dcer. Soudní psycholog uvedl, že výpovědi byly rozprostřeny do období 7 let. Každá z dívek měla osobní zkušenost s chováním otce ve vztahu k ní, každá vypovídala podle různých zkušeností a jednání otce mělo také odlišný dopad na jejich psychiku. Pokud by se děvčata domluvila na komplotu proti otci, byly by jejich odpovědi shodné, ucelenější.

Výpověď starší dcery Petry byla velice emotivní. Důvody komplotu nebyly shledány. Výpovědi všech tří dívek jsou vysoce pravděpodobné.

Znalec uvedl, že zásadně nedoporučuje výslech mladší dcery Jitky, která „dopadla“ nejhůře. Pro ni je to těžce stresující situace.

Pokud budou dívky ochotny vypovídat, bylo by vhodné je vyslechnout v nepřítomnosti otce.

Po vyšetření dívek znalec konstatoval, že všechny tři sestry se pohybují, pokud jde o inteligenci v pásmu průměru, nemají sníženy paměťové schopnosti tak, aby to

znemožňovalo správné vnímání, zapamatování a objektivní reprodukci zažitého. Nebyl zjištěn motiv msty, nápodoby, sugesce, snahy na sebe upozornit.

U nejstarší dcery Kláry je nejmenší psychické trauma a je předpoklad, že u ní, nebo na ní zanechá nejmenší stopu.

Dcera Petra má střední stupeň traumatu, přestože se zdá vyrovnaná. Trauma může působit v pozadí. Odeznění či vliv na další život se v současné době se dá těžko odhadnout. Byla by vhodná speciální psychoterapie.

Mladší dcera Jitka je nejvíce zasažena psychickým traumatem a nejvíce by potřebovala psychotherapeutické vedení. Bez něho je zde vysoké riziko nesprávného rozvoje osobnosti.

Nejmladší dceři Nikolce se nic nestalo, vyšetření byla v pořádku. Více se o ní v soudním spise nepíše.

Otec dívek popíral, že by se dopustil některého ze skutků uvedených ve výroku rozsudku, ničeho se nedopustil, dcery si na něj všechno vymyslely. V období od léta 1996 do srpna 2003, kdy manželka odešla ze společné domácnosti, bylo soužití otce a dcer v pořádku. Po svatbě bylo všechno v pohodě. Po narození Nikolky začala manželka „blbnout“. Dával jí peníze na různé poplatky, které však nezaplatila. Intimní styk měli s manželkou nejdříve 3krát do týdne, později jednou do týdne a posledního půl roku než odešla, jednou do měsíce. Po dobu jednoho roku než opustila domácnost, nespali společně. Ona spala v dětském pokoji s dcerami a on v obývacím pokoji. Nikdy se nestalo, že by je dcery přistihly, když s manželkou vykonávali soulož.

Stoprocentně může říci, že se nedopustil ani v jednom případě jednání, které mu je kladeno za vinu. Při uzavírání spisu si obsah spisu přečetl, nesouhlasí se závěry znaleckého posudku, který byl na dcery vypracován. Myslí si, že ho znalec poškodil, že snad nečetl jiné podklady, hodnocení a výpovědi dívek.

Poté, co manželka odešla ze společné domácnosti, neměl žádné další ženy. Byl opakovaně v depresích, neměl vůbec žádnou chuť na intimní styk. V jednom, možná ve dvou případech se pokoušel navázat intimní styk s jinou ženou, ale byla to katastrofa, nešlo to.

Petra (14 let) nastoupila na Střední ekonomickou školu spojů do Kolína, odešla z ní, neboť nespívala. Potom nastoupila na Obchodní akademii do Hradce Králové, ale hned druhý den jí řekla, že se jí to nelíbí, že tam chodit nebude. Druhý den mu telefonovala, že pokud jí nedá peníze, udá ho na policii, že jí sexuálně zneužíval. Petra ale lže.

Ze závěrů psychiatrického a sexuologického znaleckého posudku plyne, že otec netrpí a netrpěl žádnou duševní chorobou ani poruchou. Je jen osobností jednodušeji strukturovanou, jeho rozpoznávací i ovládací schopnosti byly zachovány. Netrpí žádnou sexuální deviací. Byla u něho konstatována snížená sexuální apetence i erektilní dysfunkce. Jedná se u něho o psychogenní poruchu. A vývoj této poruchy je u každého jednotlivce individuální. Je možné připustit i okolnosti, že došlo k manželským neshodám a že je otec dívek trestně stíhán.

K osobě otce bylo zjištěno, že nebyl dosud trestně stíhán, nebyl projednáván ve správní komisi. O práci a zaměstnání otce dívek se v soudních spisech nemluví.

Při hlavním líčení, soud došel k závěru, že všechny důkazy dokazují, že se otec dívek dopustil ve výroku popsaných skutků a byl obžalován z pohlavního zneužívání dle § 242/1, 2 tr. zákona, z ohrožování mravní výchovy mládeže dle § 217/1b tr. zákona.

Dále vykonal soulož s osobou mladší než 18 let a současně svěřené jeho dozoru tuto přiměl k mimomanželské souloži a jiným způsobem pohlavně zneužil, přičemž se tohoto jednání dopustil na vlastní dceři. Naplnil tak znaky trestního činu pohlavního zneužívání dle § 243 tr. zákona a trestného činu soulože mezi příbuznými dle § 245 tr. zákona.

Byl odsouzen k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 6 let.

Pro výkon trestu je zařazen do věznice s ostrahou.

Typový stupeň společenské nebezpečnosti jednání otce dívek je velmi vysoký, zejména s ohledem na intenzitu a délku trvání.

Jeho dcery utrpěly psychické trauma, kdy nejvíce je psychickým traumatem zasažena Jitka. Otec svým chováním porušil u starší dcery Petry svobodu rozhodování v pohlavních vztazích a morální zásadu nedovolující pohlavní styk mezi nejbližšími příbuznými.

Svého jednání se dopustil zaviněně, úmyslně.

Soud připomíná, že ochrana všech dětí před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, urážením, zneužíváním, nebo nedbalým zacházením je zajištěna Úmluvou o právu dítěte.

Matka dívek platí výživné ve výši Kč 2 500, které jí určil soud.

Žádná z dcer s ní nežije v domácnosti.

Kde je její nevlastní dcera Klára neví. Ta žije v Chvaleticích.

Neví, kde je ani její vlastní dcera Petra a Jitka. Ty žijí ve společně pronajatém bytě.

Nejmladší dcera Nikolka žije v Dětském domově v Hradci Králové.

S dcerami žádný styk neudrzuje.

2.3.4 Kazuistika č. 4

V přesně nezjištěné dny měsíce srpna 2004 ve dvou případech a to na návštěvě v domě tety dívky a ve stanu, osahával otec svou osmiletou dceru a pokoušel se zasunout svůj pohlavní úd do jejího přirození.

Dívka Simona (8 let) je tichá, podle paní učitelky milá dívka. V kolektivu oblíbená. Nemá problémy s okolím. Žije se svou matkou a mladší sestrou v nové rodině.

Otec si je bere pravidelně, na děti platí výživné stanovené soudem.

Dívka uvedla, že před dvěma lety byla s taťkou a svou sestrou na prázdninách u tety. Spali u tety v místnosti, kde u zdi byla jedna velká postel, u stěny spala sestra, uprostřed táta a ona na kraji. Taťka k ní ráno přišel a začal jí dávat „francouzáky“ (tento výraz dokáže sama vysvětlit, je to pusa a s tím druhým se dotýká jazykem). Pak jí taťka sundal kalhoty od pyžama a sám si svlékl slipy. Začal jí sahat na přirození dvěma prsty a sahal jí ne tak úplně dovnitř přirození. Potom chtěl, aby mu sahala na penis a dělala s ním zrychlené pohyby nahoru a dolů. Pak se snažil strkat jí „to“ do jejího přirození. Bolest necítila, pouze tlak. Když se probudila sestra, přestal. Druhý den se stalo to samé, a to na dvorku, kde spali ve stanu. Táta jí řekl, ať to nikomu neříká.

Na Simonu byl vypracován psychologický posudek, kde po vlastním vyšetření a předložení spisového materiálu bylo zjištěno, že intelekt Simony se pohybuje v pásmu průměru, její osobnost není dosud utvořena. Znalec nezjistil přítomnost nějakých patologických rysů, je dobře sociálně zapojena v nové rodině, dobře zapojena mezi vrstevníky. Dívka vše vylíčila tak, jak se stalo. Neprojevují se sklony ke konfabulaci, vše dívka líčí bez pozdějších příkras a deformací. Věrohodnost její výpovědi je velmi vysoká, nebyly zjištěny příznaky toho, že by její výpověď byla vedena návodovou sugescí, mstou či vlivem sociálního prostředí. Podle znalce je nepochybné, že každý podobný incident provedený na vlastní dceři ve věku kolem 8 let, má traumatizující vliv, jehož rozsah nelze nyní odhadnout.

Při hlavním líčení znalec dále potvrdil, že výpověď osmileté dívky je vysoce věrohodná. Osmiletá dívka (někdy i dospělá žena) velmi špatně rozeznává za takové situace své vlastní pocity. Je možné, že nedošlo k pohlavnímu styku, ale mohlo dojít ke styku „mezi stehna“ nebo pouze mezi stydké pysky. Je možné, aby se jedenáctiletá dívka vyjadřovala v odborném názvosloví. Je však otázka, zda si osmiletá dívka

uvědomovala, co se stalo. V osmi letech nemusí mít ani důvod o tom hovořit. Jedním z typických příkladů pohlavního zneužití nezletilých je odložení – „radši na to zapomenu“. Znovuobjevené, prozrazení se děje spíše oklikou přes kamarády a známé, neboť se s tím sama dívka obtížně vyrovnává.

Je možné, že další léto strávila Simona s otcem na chalupě k plné spokojenosti a je možné, že právě tato dovolená u ní vyvolala vzpomínky na předchozí nepříjemné zážitky a potřebu se někomu svěřit.

Dívka byla vyšetřena gynekologem, který uvedl, že dívka při vyšetření popisovala pokus svého otce o soulož velice klidně a velmi věrohodně. Používala i určitou odbornou terminologii, avšak nevyznívalo to jako něco „naučeného“. Před vlastním vyšetřením se lékař pokusil s dívkou navázat nějaký kontakt. Zeptal se, co se jí stalo a ona mu zcela věrohodně popsala, co se stalo. Do vyprávění jí vstupoval s otázkami. Dívka bolest ani krvácení neudávala, pouze tlak na hrázi. Je zcela zřejmé, že k dokonalé souloži nedošlo, ale „k něčemu“ dojít muselo, protože bylo evidentní, že vše je popsáno věrohodně, vše se stalo.

V rámci hlavního líčení byla vyslechnuta i **dětská psycholožka**, která podávala odborné vyjádření, jež je součástí znaleckého posudku. U ní se Simona nadále léčí. Při prvním kontaktu s dívkou a její matkou byla vidět bezradnost. Dívka nevěděla, že by jednání otce měla oznámit, matka byla šokovaná. Je pravděpodobné, že by v budoucnosti mohlo dojít k výraznějšímu poškození dívky.

Ta zpočátku měla poruchy spánku, usínání, trpěla depresemi, užívala antidepresiva. V nočních snech se dívce objevoval muž, který jí škrtí a ona volala o pomoc matku. Dokonce v jednom případě poznala svého otce.

Otec dívky popřel, že by se takového jednání dopustil. Uvedl, že v uvedené období byl se svými dcerami na návštěvě u příbuzných. Přespávali u tety v jedné místnosti, která je zařízená jako dětský pokoj. Otec spal vždy na zemi, na matraci. Dcery chodily spát dříve než otec. S dcerami se mazlil běžně jako každý otec. Nedovede si vysvětlit, proč dcera Simona uvedla, že ji měl líbat, osahávat po celém těle, vysvléknout ji a strkat své přirození do jejího. V srpnu 2004 s dcerami pod stanem nespál. Ví, že neteře měly stan postavený na zahradě u tety, ale v tomto stanu on nikdy nespál, sloužil jako pokojíček na hraní. Není si ani jistý, zda stan stál na dvoře v létě 2004 nebo rok

předtím. Nedovede si vysvětlit, proč dcera něco takového tvrdí. Myslí si, že je to práce jeho bývalé ženy, která mu již dříve vyhrožovala, že když bude chtít, že dcery neuvidí.

Na otce byl vypracován posudek z psychiatrie a sexuologie, z jehož závěru vyplývá, že u něho nebyla zjištěna žádná duševní choroba, není závislý na alkoholu ani na jiné psychotropní látce, nebyla u něho zjištěna žádná sexuální deviace. Z psychiatrického a sexuologického hlediska není pro společnost nebezpečný. Je heterosexuálně orientovaný na dospělé ženy. Nebyla zjištěna reaktivita na pedofilní obrázky, homosexuální reaktivitu, neurčitá reakce byla na vize lesbické, dospělé.

Otec je podruhé ženatý, spolu s druhou manželkou pečují o dvě nezletilé děti. Nebyl nikdy řešen u soudu. Pracuje jako voják z povolání, služebně je zařazen jako velitel čety. Je klidné vyrovnané povahy.

Otec byl soudem uznán vinným, čímž spáchal trestný čin pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1, 2 tr. zákona a odsuzuje se k odnětí svobody v délce dvou let. Avšak podle § 58 odst. 1 písm. a) tr. z. se výkon trestu podmíněně odkládá. Zkušební doba je dva a půl roku.

Otec se odvolal ke Krajskému soudu v Hradci Králové. Zde však bylo jeho odvolání zamítnuto.

Matka Simony uvedla, že někdy v listopadu 2006 ji kontaktovala matka Simoniny kamarádky a sdělila jí, že se Simona svěřila její dceři, své kamarádce, že ji otec znásilnil. Když si Simonu zavolala a zeptala se jí na to, dcera se rozbředla a říkala, že je to pravda. Že ji taťka osahával, že mu musela sahat na přirození a dále uvedla, že ji přirození dával k jejímu až dovnitř dál a dál. Matka šla ihned s dcerou k dětské psychologičce, kde dívka uvedla to samé.

Když jí poprvé dcera řekla, co se mělo stát, sama tomu nevěřila až do doby, kdy ji paní psychologička přesvědčila o tom, že je to pravda. Pak celou záležitost nahlásila na policii. Za dobu od srpna 2004 do listopadu 2006 proběhlo několik návštěv otce dívky, kdy otec měl obě dcery u sebe. Matka Simony nepozorovala, že by dcery byly nějak rozrušené nebo že by se z návštěvy otce vracely ve špatném psychickém stavu. Ví, že v létě 2006 byly obě dcery u obžalovaného po dobu tří týdnů.

Je zajímavé, že příbuzná, u které měl být postaven stan, vypověděla, že v této době byla těhotná, hospitalizovaná v nemocnici. Stan u domu neměli. Otec s dcerami u nich nikdy nespál, ale o dcery se staral pečlivě.

Babička (matka otce) potvrdila, že k ní syn jezdil i s dcerami o letních prázdninách a to na dobu jednoho týdne. V době návštěvy spali u její sestry v dětském pokoji. Na podrobnosti, kde a jak spali, si však nevzpomíná. Syn se o své dcery staral dobře. Děti ho zbožňovaly. Nevěří, že by mohl něco takového provést. Je to nesmysl.

Matka s dcerou chodí pravidelně k psycholožce. Do ordinace dochází pravidelně, 1krát do měsíce. Psycholožka hovoří zvlášť s dcerou a zvlášť s matkou. Úkolem sezení je obnovit styk mezi rodiči a dětmi, pomoci vyrovnat se traumatem u Simony.

2.3.5 Kazuistika č. 5

Rodiče malého Vítka, v přesně nezjištěné dny v období od roku 1996 do října 2000 opakovaně v přesně nezjištěném počtu případů hrubě a bezcitně nakládal se svým synem Vítkem (6 let), žákem 1. třídy, tím způsobem, že mu vkládal roubík do úst, znehybňoval ho přiložením pout, bil jej důtkami a rukou, vytrhával mu vlasy.

V této době v přesně nezjištěném počtu případů chodil na toaletu za svým synem, tam se dotýkal jeho penisu tím způsobem, že ho za přirození tahal a mačkal svojí rukou.

Dne 12.7 2001 byla podána žaloba pracovníky OPD na otce a matku malého Vítka, pro trestný čin týrání svěřené osoby a trestný čin pohlavního zneužívání. Trestní stíhání matky bylo usnesením soudu dne 21.5 2002 zastaveno, neboť matka chlapce dne 15.5 2002 zemřela. Bohužel příčiny úmrtí matky Vítka nejsou v soudním spise dále rozebírány.

Vítek (6 let) je milý kluk, ve třídě je spíše tichý, nenápadný. Nyní žije se svou babičkou (matkou své matky). Do školy chodil s modřinami po celém těle. Vždy, když se ho paní učitelka zeptala, od čeho je má, měl výmluvu. Jednou spadl ze židle, brknul o práh. Když si všimla, že hoch má vytrhané vlasy, řekla to řediteli školy. Hocha druhý den odvezli k dětské lékárně a ta vše ohlásila pracovníci OPD. Bylo potvrzeno, že Vítek má problémy s motorikou. Dne 24.7 2000 byl hoch vyšetřen se závěrem dislálie, famil. zátěž, psychomotorická retardace.

Sám vypověděl, že ho otec trestal tak, že byl bit bičem přes nohy, když mu bylo sedm let. Když mu bylo pět let, byl rodiči svazován provázkem na nohou a na ruce mu dávali pouta. Vlasy mu vytrhali rodiče, neví proč. Byl také otcem osaháván na záchodě na přirození. Otce viděl před Vánocemi, otec byl opilý.

Nerozlišoval, zda ho bila matka nebo otec, vždy mluvil v množném čísle. Sám od sebe nehovoří o chování rodičů. Ví o tom, že jim byt vyhořel.

Byly vypracovány znalecké posudky – z oboru biologie, zdravotnictví – odvětví psychologie a odvětví psychiatrie a sexuologie.

Ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví dětské psychologie, je patrné, že výpovědi chlapce jsou vysoce věrohodné. Hoch vnímá bití a týrání jako trest za to, že se „špatně učil“. Většinou však neví, proč byl trestán. Je psychologicky

pravděpodobné i líčení, že byl otcem nucen svlékat matku, o otcově manipulaci s chlapcovým genitálem, o tom, že na něm napodoboval kopulační pohyby. Dle znalce vše nasvědčuje tomu, že osmiletý chlapec byl pravděpodobně obětí rozsáhlého bití, týrání a zneužívání ze strany rodičů.

Otec chlapce uvedl, že se nedopustil žádného činu, nikdy nebyl vlastníkem pout, roubíku a dutek a nikdy si nevšiml na těle syna známek týrání. Veškerá zranění syna si vysvětloval tím, že mohl spadnout na kolečkových bruslích, nebo na něj upadla matka, která trpí epileptickými záchvaty. Nikdy synovi ani on nebo manželka nedávali do úst roubík, nikdy ho nebil důtkami, nevytrhával mu vlasy. Syn si vše vymyslel. Nikdy syna ani neosahával, neboť se bál i stahování předkožky u penisu svého syna.

Ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a sexuologie nebyla zjištěna žádná sexuální deviace. Vyšetření prokázalo heterosexuální orientaci a preferuje ženské objekty. Otec netrpěl a netrpí žádnou duševní chorobou, psychózou, jde u něj o výrazně simplexně strukturovanou osobnost a lehkou mentální retardaci. Rozpoznávací schopnosti byly zachovány, ovládací lehce sníženy. Nebyly shledány trvalé agresivní rysy osobnosti. Nebylo navrženo žádné ochranné léčení.

Podle zaměstnavatele si plní pracovní povinnosti dobře, pracovní morálka je příkladná, neměl žádné konflikty.

V rejstříku trestů má záznam ze dne 19.10 1984, kdy se dopustil trestného činu pohlavního zneužívání dle § 242/1,2 tr. zákona. Za to mu byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v délce tři a půl roku. Mimo to mu bylo uloženo ochranné ústavní psychiatrické léčení se sexuálním zaměřením.

Okresní soud otce odsoudil podle § 242 odst. 2 tr. zákona s přihlédnutím k § 35 odst. 1 tr. zákona k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání tří roků. Je zařazen do věznice s dozorem.

Matka chlapce vypověděla, že se vůči svému synovi nedopustila žádného jednání. Pokud měl syn modřiny, bylo to proto, že spadl, brknul o rohožku, nebo ona spadla na něho a on se bouchl o botník. Nikdy ho nepoutala, nesvazovala, nebila a netrhala mu vlasy. O tom co dělal otec, nevěděla. Důtky, pouta, roubík měla pro svou potřebu. Syna nenechávali doma samotného, pouze tak na 5 až 10 minut, když šli na nákup. Syna má

ráda, má k němu dobrý vztah, chodila s ním na vycházky nebo jezdili na výlety, slavili narozeniny i Vánoce. Asi od dubna 2000 jí však začaly vadit synovy dotyky, neboť to považovala za útok proti své osobě.

Babička – matka otce vypověděla, že vnuk je miliónový, nikdy ho nemusela trestat. Když byl u ní, nikdy si nevšimla modřin nebo boulí. Vnuk sám od sebe nebrkal, nepadal a nikdy nelhal.

Babička – matka matky má v současné době chlapce ve své péči. Vypověděla, že nikdy neviděla fyzické násilí ze strany rodičů, ale všimla si boulí a modřin po jeho těle. Dále uvedla, že chování rodičů jejího vnuka bylo předstírané, a že syn u nich nebyl na prvním místě.

Poprvé se jí vnuk svěřil na jaře 2000, že se bojí o maminku, protože jí chce otec zabít. V létě 2000, když byla s vnukem na dovolené, zjistila, že má modřiny na předloktí obou rukou. Vnuk se jí se vším svěřil až v listopadu 2000. Tehdy jí řekl, že ho rodiče spoutávali pouty, že ho bili, že mu do pusy strkali nějaký předmět, dusili ho pod peřinou a vystrkovali ho z okna. Někdy ho nechávali doma samotného, bál se a brečel. Dále se jí svěřil, že když se koupal s otcem, ten ho tahal za přirození. Řekl jí také, že se rodičů strašně bál a nikomu o tom neřekl.

Třídní učitelka vypověděla, že ve druhé polovině září 2000 viděla, že hoch má ruku plnou modřin. Při TV si všimla, že má modřiny na zádech. Chlapec se jí pokaždé vymluvil na svou neobratnost. V říjnu si všimla strupů na krku, bouličky nad obočím a na temeni vytrhaných vlasů. Vše nahlásila.

Od doby, kdy je hoch u své babičky, nemá na krku ani v obličeji žádné modřiny. Ve škole je snaživý, někdy neposedný a při sportovních akcích méně obratný.

Pracovnice OPD uvedla, že chlapec vyrůstal v rodině svých rodičů prakticky spořádaně až do dubna 2000, neboť tehdy byla na podnět dětské lékařky, která si všimla modřin na rukou, navštívit chlapce v MŠ. Při hovoru s ním vyloučila, že by byl nepřiměřeně trestán. Potvrdila problémy s motorikou. Podruhé s ním byla v kontaktu v říjnu 2000, kdy ji kontaktovala škola. Převezli ho k dětské lékařce a tehdy chlapec řekl, že mu to udělala maminka a měl o ni starost. Uvedl, že vlasy mu vytrhala maminka a hodila je do koše, krk si poškrábal sám. Předběžným opatřením byl svěřen do péče babičky. Ta jí

ke konci listopadu 2000 oznámila, že se jí chlapec svěřil, že ho otec tahal za přirození, že to dělal často. Vždy ho to bolelo, otec ho neposlouchal a sprostě mu nadával. Také jí řekl, že ho rodiče svazovali, že měl takový předmět přes ruce a tam byl klíč. Také jí řekl, že ho otec mlátil hlavou o dlaždičky, přidušoval ho polštářem, byla tma, bál se a při tom se škrábal v obličeji. Když jí o všem říkal, měla pocit, že je se svou situací smířen.

Pracovnice též uvedla, že od doby co je v péči své babičky, je klidný, v pořádku, škola její péči hodnotí jako velmi vzornou.

Sousedka vypověděla, že když byl otec chlapce v podnapilém stavu, byl agresivní. Projevovalo se to hádkami mezi rodiči. Mlátili něčím do stěn, nebo něco vyhazovali z bytu na chodbu. Sousedka ví, že se chlapec rodičů bál, ale nestěžoval si na ně. Když se dožadoval náklonnosti rodičů, matka ho od sebe odstrkovala, otec s ním nemluvil. Čas trávili hraním videoher. Pokud u chlapce viděla modřiny, vždy jí to vysvětlil, věřila mu. Občas slyšela chlapce hlasitě brečet, ale domnívala se, že mu nešlo učení.

Učitelka v MŠ vypověděla, že když si pro chlapce přišel otec, ze šatny se ozýval pláč a nadávky otce. Když pro dítě přišla matka, nekomunikovala s nimi, rychle odcházela pryč. Pokud se učitelka Vítka zeptala, kdo mu způsobil modřiny, odpověděl jí, že mu rodiče zakazují o tom mluvit.

Ošetřující dětská lékařka chlapce uvedla, že hoch byl veden na neurologii pro noční pomočování, byl veden na očním oddělení, chodil na logopedii, podrobil se hypoterapii, chodil plavat. Na vyšetření chodil vždy v doprovodu dospělé osoby. Hodně rostl, pohybovou koordinaci měl špatnou, hodně se ošíval, podle jejího názoru z rozpačitosti. Všimla si modřin, ale nebylo jí to nápadné. Měl jeden velký úraz a to roku 1995, kdy spadl ze židle a měl prasklou lebku.

Zastupující dětská lékařka si všimla poranění na přirození. Dospěla k názoru, že si to mohl udělat sám.

V současné době se u hochů projevují příznaky syndromu týraného a zneužívaného dítěte, které jsou důkazem rozsáhlých traumatických změn v jeho psychice. Přitom viditelné znaky jsou „neznatelné“, mezi skryté (závažnější) následky můžeme počítat

postoj k lidem, k opačnému pohlaví, pravděpodobné problémy v dospělosti s partnery, poruchy výchovy vlastních dětí, riziko zvýšené kriminality. Pokud opravdu prošel tím, co popsal, pak to na něm zanechá následky, které se dají překonat jen velmi obtížně a v rodině s mimořádným pochopením – rodina babičky se zdá být dobrou zárukou.

2.3.6 Kazuistika č. 6

V blíže neupřesněnou dobu roku 2007 vykonal pan SYS (občan Bulharska), soulož s nezletilou dívkou Monikou (14 let).

Dívka Monika vykonanou soulož netajila, vše vyprávěla ve škole. O jejím chování si vyprávěly spolužačky, tento rozhovor zaslechla učitelka a ta upozornila policii a sociální pracovníci.

Monika byla na svůj věk velice vyspělá, věděla o svém chování a tento pohlavní čin nebyl její první. Ze soudního spisu jsem nevyčetla nic o její rodině.

Dívka popsala počátek vztahu, jeho průběh i samotný pohlavní styk. Uvedla, že se panem SYSEM seznámili v parku, asi po měsíci spolu začali chodit. A tohoto večera po odchodu dvou jiných Bulharů a usnutí dvou kamarádek měla v bytě svých rodičů s panem SYS pohlavní styk. Pohlavní styk byl dobrovolný, následně se ještě nějaký čas vídali. Věk dívka netajila a pan SYS jej také znal. Návštěvu v bytě rodičů Moniky plánovali oba dva. Ona získala kondom od své kamarádky.

Pan SYS se k činu doznal. Uvedl, že k činu došlo, do prázdného bytu rodičů dívky byl pozván Monikou společně s kamarády, dívka nakoupila vodku, džus a pivo. Pohlavní styk byl dobrovolný, trval asi 20 minut. Monika byla vyspělá ke svému věku a pan SYS nepovažoval věk dívky za závažný s ohledem na rozdílná pravidla v Bulharsku.

Pan SYS nebyl v místě přechodného bydliště (v České republice) projednáván za podobný přestupek, z opisu evidence rejstříku trestu, soud zjistil, že pan SYS nebyl dosud soudně trestán.

Spáchal trestný čin pohlavního zneužívání dle § 242 odst. 1 tr. zákona, ale podle § 24 odst. 1 tr. zákona se od potrestání pana SYS upouští, pokud pan SYS spáchal trestný čin menší nebezpečnosti pro společnost, jeho spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě. Je zde důležité, že k pohlavnímu styku došlo jednou, oba partneři byli stejně iniciativní a sama Monika si na setkání připravila kondom.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na různé případy sexuálního zneužití dětí. Cílem teoretické části bylo vytvořit přehled různých druhů sexuálního zneužití dítěte. Jejich odhalení, vyšetření, nápravu. Na zákony zabývající se touto problematikou a na organizace zajišťující pomoc jak obětem, tak celé rodině. Vycházela jsem z řady odborných publikací. Poznatky z nich načerpané jsem se snažila utřídit tak, aby podaly přehledný a ucelený podklad pro část teoretickou.

Cílem teoretické části bylo seznámit čtenáře s pojmem CAN, jednotlivými formami sexuálního zneužití. Dále je zde popsáno postavení dítěte ve společnosti, ať již v minulosti, nebo nyní. Jsou zde popsány rizikové skupiny, riziková dospělí, situace, ale i rizikové děti. Je nutné upozornit i na diagnostiku, prevenci a v neposlední řadě i na postavení školy, učitele.

Cílem praktické části bylo ukázat různé druhy sexuálního zneužití dítěte, jeho odhalení, příčiny, ale i nezbytnou pomoc a nápravu.

Sběr tohoto materiálu je velmi obtížný. Přesto, že se v dnešní moderní době hovoří o všem, je toto téma velice osobní a společnost není zdaleka připravena o tomto problému mluvit, ale hlavně ho zveřejňovat.

Nejvíce bylo využito materiálu ze soudních spisů, zapůjčených Krajským soudem v Pardubicích. Ale důležité a mnohdy vysvětlující informace byly od předsedkyně senátu Krajského soudu v Pardubicích JUDr. Ireny Šťastné.

Po domluvě s předsedkyní senátu JUDr. Irenou Šťastnou, byla jména všech osob změněna.

Jak již bylo sděleno v úvodu, po prvním setkání s tímto problémem je člověk doslova šokovaný tím, co se děje v jeho bezprostřední blízkosti a čeho si mnohdy ani on sám nevšimne. Tento problém mě zaujal a chtěla jsem k této věci zjistit, utřídit a seznámit se s více poznatky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BEZEK, A.: *Průvodce sexualitou člověka*, Praha – SNP 1993
2. BUBLEOVÁ, V.: *Prevence ve světě (Healthy Families America)*. In KOLEKTIV AUTORŮ *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, Praha - IREAS, 2007, ISBN 978-80-86684-47-5
3. DRTILOVÁ, J.: *Zranitelné oběti a svědci*. In ČÍRTOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*, Praha - Grada Publishing, a.s., 2007, ISBN 978-80-247-2014-2
4. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. A KOLEKTIV: *Týrané, zneužívané a zanedbané dítě*, Praha - Grada 1995, ISBN 80-7169-192-5
5. DUNOVSKÝ, J., MITLÖHNER, M., HEJČ, K., HANUŠOVÁ-TLAČILOVÁ, J.: *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*, Praha - Grada Publishing, a.s., 2005 ISBN 80-247-1201-6
6. DVOŘÁKOVÁ, B., KEFURTOVÁ, A., KRULOVÁ, T., SKŘIVÁNKOVÁ, K., SÜMEGH, L.: *Sociálně patologické jevy*, Brno - Drom o.p.s., 2004, ISBN 80-903472-4-X
7. ELLIOTTOVÁ, M.: *Jak ochránit své dítě*, Praha - Portál, s.r.o., 1995, ISBN 80-7178-034-0
8. HANZOVÁ, M., KODÝM, M., KREMLIČKOVÁ, M.: *Práva a povinnosti našich dětí*, Praha - VICTORIA PUBLISHING, a. s. 1995, ISBN 80-7187-007-2
9. HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, Praha - Portál, s.r.o., 2005, ISBN 80-7367-040-2
10. KAREŠOVÁ, V.: *Sexuálně motivovaná trestná činnost páchaná na dětech*. In KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*, Praha - MAXDORF, 2008, ISBN 978-80-7345-161-5
11. KÍŘOVÁ, D. : *Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí*, Praha - IREAS, 2007, ISBN 978-80-86684-47-5
12. KOLEKTIV AUTORŮ: *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, Praha - IREAS 2007, ISBN 978-80-86684-47-5
13. KOVÁŘ, P. a kol. : *Sexuální agrese*, Praha – MAXDORF, 2008, ISBN 978-80-7345-161-5

14. KREJČÍŘOVÁ, D., LANGMEIER, J.: *Vývojová psychologie*, Praha – Grada 1998, ISBN 80-7169-195-X
15. LANGMEIER, J., BALCAR K., ŠPITZ, J.: *Dětská psychoterapie*, Praha – Portál, 2000, ISBN 80-7178-381-1
16. MILFAIT, R.: *Komerční sexualizované násilí na dětech*, Praha - Portál, s.r.o., 2008, ISBN 978-80-7367320-8
17. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Sexuální zneužívání dětí a sexuální násilí*, Praha - JAN, 1997, ISBN 80-85529-31-9
18. MITLÖHNER, M.: *Právní aspekty sexuálního násilí*. In KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*, Praha - MAXDORF, 2008, ISBN 978-80-7345-161-5
19. PŠENÍČKA, O.: *Sexuální výchova v rodině*, HK 1995, ISBN 90 15 24-3-6
20. SVOBODA, M.: *Psychologická diagnostika dospělých*, Praha – Portál, 1999, ISBN 80-7178-327-7
21. ŠICKOVÁ – FABRICI, J.: *Základy arteterapie*, Praha – Portál, 2002, ISBN 80-7178-616-0
22. VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie*, Praha – Portál 2000, ISBN 80-7178-308-0
23. VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSSOVÁ, Z., PROVAZNÍK, K., SPILKOVÁ, J.: *Sexuální násilí na dětech*, Praha - Portál, s.r.o., 1999, ISBN 80-7178-286-6
24. VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍK, K., HADJ-MOUSSOVÁ, Z. : *Sexuální zneužívání dětí I. díl.*, Praha - Karolium 1997, ISBN 80-7184-479-9
25. VANÍČKOVÁ, E.: *Dětská prostituce*, Praha - Grada Publishing, a.s., 2005 ISBN 80-247-1138-9
26. VANÍČKOVÁ, E.: *Rizikové faktory syndromu zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. In KOLEKTIV AUTORŮ *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, Praha - IREAS, 2007, ISBN 978-80-86684-47-5
27. VOLFOVÁ, I., VELEMÍNSKÝ, M., KOZÁKOVÁ, Z.: *Prevence sexuálního zneužívání dětí a adolescentů se specifickými potřebami*, Praha - TRITON, 2008, ISBN 978-80-7387-129-1
28. WEISS, P. A KOLEKTIV: *Sexuální zneužívání dětí*, Praha - Grada 2005, ISBN 80-247-0929-5
29. ZVĚŘINA, J.: *Lékařská sexuologie*, Praha – Sehering Obarma 1994

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. www.nasedite.cz
2. www.linkabezpeci.cz
3. www.fod.cz
4. www.dkc.cz
5. www.centrumelektra.cz
6. www.ruzovalinka-praha.cz
7. www.sance.info

SEZNAM PŘÍLOH

příloha č.1: **§ 217 Ohrožování mravní výchovy dítěte**

příloha č.2: **§ 231 Omezování osobní svobody**

příloha č.3: **§ 235 Vydírání**

příloha č.4: **§ 237 Útisk**

příloha č.5: **§ 241 Znásilnění**

příloha č.6: **§ 242 Pohlavní zneužívání**

příloha č.7: **§ 243**

příloha č.8: **§ 245 Soulož mezi příbuznými**

příloha č.1:

§217 Ohrožování mravní výchovy dítěte

Kdo vydá, byť i z nedbalosti, osobu mladší osmnácti let nebezpečí zpustnutí tím, že:

- a) umožní jí vést zahálčivý nebo nemravný život, nebo
- b) svádí ji k zahálčivému nebo nemravnému životu, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

příloha č.2:

§231 Omezování osobní svobody

- (1) Kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.
- (2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu usnadnit jiný trestný čin.
- (3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny.
- (4) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek.

příloha č.3:

§235 Vydírání

(1) Kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované

skupiny,

b) spáchá-li takový čin nejméně se dvěma osobami,

c) spáchá-li takový čin se zbraní,

d) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví nebo značnou

škodu, nebo

e) spáchá-li takový čin na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti

s výkonem jejich povinností.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt nebo škodu velkého rozsahu.

příloha č.4:

§237 Útisk

Kdo jiného nutí, zneužívaje jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců.

příloha č.5:

§241 Znásilnění

(1) Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži nebo kdo k takovému činu zneužije její bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

(2) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví,

nebo

b) spáchá-li takový čin na ženě mladší než patnáct let.

(3) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

příloha č.6:

§ 242 Pohlavní zneužívání

- (1) Kdo vykoná soulož s osobou mladší než patnáct let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.
- (2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě svěřené jeho dozoru, zneužívaje její závislosti.
- (3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.
- (4) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

příloha č.7:

§ 243

Kdo zneužívá závislosti osoby mladší než osmnáct let nebo osoby svěřené jeho doзору, přiměje ji k mimomanželské souloži, nebo kdo takové osoby, zneužívá její závislosti, jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

příloha č.8:

§245 Soulož mezi příbuznými

Kdo vykoná soulož s příbuzným v pokolení přímém nebo se sourozencem, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

Převzato z: MITLÖHNER, MIROSLAV.: Trestná činnost sexuálně motivovaná se zvláštním zřetelem na incest. In: *5. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice: Pardubice '97, 16. - 18. října 1997 : sborník referátů*. Praha: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 1997, S. 41-46

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lenka Vršanská
Katedra:	Katedra psychologie a patopsychologie, PdF UP Olomouc
Vedoucí práce:	Mgr. Michaela Pugnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Sexuální zneužití dítěte
Název v angličtině:	Sexual abuse of child
Anotace práce:	<p>Diplomová práce je zaměřena na děti sexuálně zneužitě. Zabývá se jejich příčinami, příznaky a prognózou. Získané poznatky vedou k objasnění současné anamnézy a další pomoci a nápravy.</p> <p>V teoretické části je přehledný úvod do této problematiky. Dále jsou zde uvedeny organizace a paragrafy zabývající se pomocí a nápravou.</p> <p>Praktická část je tvořena jednotlivými kazuistikami. Jsou zde popsány různé druhy sexuálního zneužití dítěte. Součástí těchto kazuistik jsou informace o způsobu a metodách sběru informací.</p>
Klíčová slova:	CAN, Systémové týrání, Organizované zneužívání dětí, Sexuální turismus, Skupinové zneužívání, Munchhausenův syndrom by proxy (v zastoupení) Exhibicionismus, Harassment, Sexuální útok, Incest, Pedofilní obtěžování, Sexuální útok s následkem smrti
Anotace v angličtině:	<p>The dissertation is aimed to sexual abuse children. It deal with causes, attributes and prognosis. Aquired informations lead to present anamnesis and next assistance and rectification. In the theoretical part is transparent introduction to this theme.</p> <p>In the next part are shown organisations and paragraphs dwelling on assistance and rectification.</p> <p>Practical part is created by separate casuistries. In this part is described different classes of sexual abuse of children.</p> <p>Parts of these casuistries are informations about way and methods of informatik groupage.</p>
Klíčová slova v angličtině:	CAN, System maltreatment, Organized abuse of children, Sexual tourism, Grouped abuse, Munchhausen's syndrom by proxy, Exhibitionism, Harassment, Sexual attack, Incest, Pedophilic molestation, Sexual attack with outgrowth of dech

Přílohy vázané v práci:	<p>příloha č.1: § 217 Ohrožování mravní výchovy dítěte</p> <p>příloha č.2: § 231 Omezování osobní svobody</p> <p>příloha č.3: § 235 Vydírání</p> <p>příloha č.4: § 237 Útisk</p> <p>příloha č.5: § 241 Znásilnění</p> <p>příloha č.6: § 242 Pohlavní zneužívání</p> <p>příloha č.7: § 243</p> <p>příloha č.8: § 245 Soulož mezi příbuznými</p>
Rozsah práce:	87 stran, 8 příloh
Jazyk práce:	Český jazyk